

Moderní hesla protináboženská.

Napsal

P. Jiří Freund, C. SS. R.,

zčeštil

prelát Dr. Jan Nep. Sedlák.

Druhé opravené vydání.

V Praze.

Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustav Franci.

N. 8857.

Imprimatur.

V Praze, dne 17. července 1911.

*Leo kardinál ze Skrbenských,
kníže-arcibiskup.*

Předmluva k II. vydání.

Důmyslné promluvy P. Jiřího Freunda, v letech 1893—1898 rektora kolleje Redemptoristů v Praze, (nar. 22. února 1849, † 19. února 1906) shromáždily v adventě r. 1893 v kostele Uršulinek pokaždé četné a vybrané posluchačstvo. Vydány pak tiskem — »Beleuchtung antireligiöser Schlagwörter« Wien 1894. — došly v krátké době druhého vydání.

Nevšední úspěch řečí těch přiměl mne k převedení jich do naší mateřštiny. I vyšly v Praze roku 1895 s názvem »Protináboženské časové fráze ve světle pravém«. Také české vydání to jest zcela rozebráno, a proto přikročeno nyní k tomuto druhému vydání. Neztrácí dobrý spis své ceny ani po letech. A spis P. Freunda jest věru spisem takovým; podává vážné pravdy, hluboce promyšlené, mluvou jadrnou, způsobem poutavým a přesvědčujícím.

Nechť tedy promluvy ty v rouše poopraveném dojdou opět hojného rozšíření, jehož právem zasluhují, a nechť jsou zvláště v nynějším protináboženském boji vydatnou pomůckou na obhájení sv. naší víry.

V P r a z e, dne 5. července 1911.

Překladatel.

Úvod.

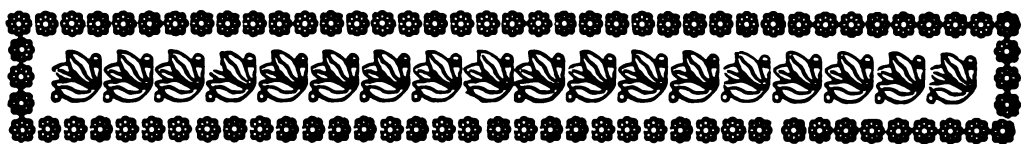
Lev XIII. kladl biskupu Doutrelouxovi z Lutichu, přijav jej ve slyšení, co nejdůtklivěji na srdce, aby kněze své vysílal mezi lid. Za lidem nechať jdou, jeho vyhledávají, kdekoli jej najdou, také mimo chrámy; »nesmějíť se kněží uzavíratí ve svých kostelích a kůrech.« Sv. Otec tak jen jinými slovy opakoval, co kázal Spasitel: »Vejdíť na cesty a mezi ploty a přinuť (je) vjíti. (Luk. 14, 23.)

Slova ta platí kněžím všem, ať světským ať řeholním, ať mají hřiven deset, pět nebo jen jednu. Každý vyplňujť své místo a konej ochotně, co můžeš, »podle míry obdarování Kristova.« (Efes. 4, 7.)

Řeč k lidu jest dvojí: slovem a písmem. Co jest lepší — mluvití a nebo psátí? Nejlepší jest obé spolu: mluvití a psátí. Všecko však nechť se koná z lásky k Bohu a pro blaho lidstva.

V Praze, o svátcích svatodušních 1894.

Spisovatel.

I.

„Náboženství jest věcí vedlejší!“

Jsme různého věku a různého pohlaví, máme různé vlohy i různý stupeň vzdělání, ale jedno a totéž shromáždilo nás dnes večer zde — zájem na sv. náboženství, radostná touha po slyšení náboženských rozprav.

Měl bych se vám představití a jakož zvykem bývá, žádati vás za pozornost, důvěru a účelivost. Ale netřeba mi k tomu mnoho slov. Vždyť jsme, smím-li říci, staří známí po delší řadu let, a mohu-li z minulosti souditi na budoucnost, nebude se mi jistě nedostávatí dobré vůle vaší.

Rád bych v těchto dnech mnoho pověděl. Nebude arci všechno stejně zajímavé. Konferenční řeči podobají se hostinám. Toho a onoho pokrmu si берeme, jiný pak necháme jíti kolem. Nechutná všechno všem. Ale nemá se pokrm posuzovati, nýbrž sluší přátí jej sousedu, který snad si libuje právě na tom a posilní se tím, co vedlejší host nechal minouti. Tak musíme i my učiniti. Rádi a vděčně přijmeme, co nám svědčí, neposuzujme zbytečně, nýbrž přejme i jiným!

Předmětem našich rozprav bude: »Moderní hesla protináboženská.« Záleží mnoho na tom, zdali pozorujeme věc nějakou z blízka nebo ze vzdáli; záleží na tom, při jakém světle se na ni díváme. Pěkná věc ztrácí se ve tmě, a špatnost prchá před světlem, poněvadž se pak objeví ohavnost její. Hesla jsou věty, které dělají mnoho hluku jako rány na turecký buben, které hledí každé jiné mínění překonatí, protivníka sesměšnití, jemu ránu zasaditi a jej, pokud možno, napolo neb zcela porazití. Protináboženská hesla berou si na mušku nábo-

ženství. Vedou veliké slovo, šíří se po celé zemi, se-směšňují zásady náboženské, bijí do nich a hledí je v niveč uvést. Ale netřeba se báti všeho, co hřmotí; netřeba se lekati prskavek, po nichž zbude jen trochu dýmu; ne každá rána zasáhne, a která zasáhne, není vždycky různá, neřku-li smrtelná! Netřeba se nám tudíž lekati ani oněch protináboženských hlučných hesel, oněch prskavek, jimiž časová nevěra proti náboženství střílí, které však v náležitém světle a z blízka pozorovány, ukazují se býti — bublinami. Dělají jen prázdný hluk, ač hřmotí velice a nezkušence klamou.

Počneme dnes s jedním takovým heslem moderním, které hlučí do světa: »Náboženství jest věcí vedlejší«.

1. »Náboženství jest věcí vedlejší«, praví l i b e r a l i s m u s. Liberalismus jest vždycky »jako na obrázku«. Podobá se bezvadně vyšňořenému šviháku — elegantnímu, plnému poklon a vybraných slov. Pozdravuje na všechny strany a usmívá se na ty i na ony. Bůh uchovej, že by snad byl odpůrcem náboženství, vždyť chlubí se rád svou snášelivostí, hází štědrě svobodou svědomí, proto ať prý i náboženství jest na světě, — ale ať je skromné a spokojí se zcela čtyřmi stěnami chrámovými. Uvnitř v kostele může se zpívat, modliti a obětovati, ale má se kázati mírně a má se zvláště hlásati úplná snášelivost k jinověrcům, především k nekřtěným. Mimo ty čtyři stěny nemá náboženství žádného práva. Jen býti hezky z ticha a nedělati hluku! Liberalismus v theorii připouští sice, aby náboženství bylo, ba ohrazuje se slavně, že by náboženství byl nepřítelem, ale ve skutečnosti jest proti němu. Nahlédněte jen do liberálních novin a shledáte, že zpravidla se útočí v nich proti náboženství. Liberalismus usiluje o sňatek občanský, o světský dozor a beznáboženský směr škol, o ujařmení církve všemohoucností státu; škodolibě zveličuje a roznáší poklesky služebníků církve, po případě si jich vybájí. To přece není žádná příznivost! Náboženství jest mu věcí vedlejší! A podívejte se také, kterak se chovají stoupenci liberalismu! Služeb Božích nenavštěvují, nanejvýše musí-li kdo »z úřední

povinnosti«; sv. svátostí nepřijímají, slova Božího nikdy neslyší. Inu, mají důležitější věci na práci, nežli osvědčovat skutky své náboženství.

»Náboženství jest věcí vedlejší«, praví také sociální demokracie, umírněná totiž její strana; jesti i zde strana mírnější a výstřední. Tato poslední nenávidí náboženství a prozrazuje zjevně své zášti proti němu. Mottel na př. tvrdí přímo: »Křesťanství a socialismus stojí proti sobě jako oheň a voda.« Voda a oheň ovšem jsou živlové nepřátelští; vodou hasí se oheň a oheň vypařuje vodu. Strana umírněná ponechává náboženství dobré vůli jednotlivce. Jinak nepadá ono na váhu; ať si je kdo má nebo ne, na tom nezáleží, vždyť jest věcí vedlejší.

»Náboženství jest věcí vedlejší«, dí také moderní stát. Moderní stát nezná totiž žádného náboženství státního; v očích jeho platí jedno tolik co druhé, stejně mnoho a stejně málo, jen když je byl stát za oprávněné uznal. Moderní stát nemá nic proti tomu, nemá-li státní občan žádného náboženství vůbec; nebo nehlásiti se k žádnému vyznání není žádným zločinem před soudnou stolicí státu. Jde-li o ustanovení někoho ve službě státní, nikdo se netáže: Jsi žid nebo protestant nebo katolík, nebo máš vůbec nějakou víru a náboženství? Proto bývá v moderních státech mezi zřizenci státu nejpestřejší směsice různých vyznání náboženských, po případě jeví se u nich nedostatek náboženství vůbec. Pomlčím o tom, že v tak mnohých kulturních státech Evropy náboženství potají neb zjevně se pronásleduje, což by nikdy a nikde dít se nemohlo, kdyby náboženství bylo státu věcí hlavní.

2. Ono však jest a zůstane věčně věků »věcí hlavní«, neboť tak velí r o z u m, tak žádá s r d c e a to dosvědčují d ě j i n y.

R o z u m uznává, že bytost nejvyšší skutečně býti musí. Táž jest mimo svět, není totožná s vesmírem, nýbrž stojí nad ním, jest osobní, sebevědomá a nestvořená. Bytost ta jest věčná. V nekonečné míře obsahuje všechnu dokonalost. Jest sama ze sebe a nemění se. Vše, co vidíme, co světem nazýváme, jest dílem jejím, všeho toho dostihuje dech její. Z rukou

jejích vyšlo to vše, jest jen skrze ni, s ní a pro ni . . . Nic na světě nemá samo v sobě příčinu svého bytí, vše pochází od Boha. Bůh řídí a spravuje svět s vědomím určitého účelu a cíle, což nazýváme Prozřetelností božskou.

Poměr náš k Bohu jest poměr služebníka k pánu, ba, jest to ještě podivuhodnější poměr dítěte k otci, a nemůže býti otce pečlivějšího o syna, nežli jest Bůh o nás. To nahlíží sám rozum, nahlíží to obzvláště, je-li podporován zjevením nadpřirozeným. Avšak při tom nemůže zůstat, nýbrž musí, vyvozuje praktické důsledky, jíti v nich dál a dál. Je-li Bůh tak vznešený, tak velebný a bytost nejvyšší, musím se mu obdivovati, nad vznešeností jeho žasnouti; je-li pán náš, musím ho ctíti a poslouchati; a je-li otec můj, musím ho nade vše milovati; krátce a dobře, musím míti náboženství. Kterak zcela správně píše slavný muž starověku: »Že jest Bůh, je tak zřejmo, že pochybuji o zdravém rozumu toho, kdo Boha upírá.« Důsledně musíme přidati: »Je-li kdo o jsoucnosti Boha přesvědčen a Boha nectí, neposlouchá, nemiluje, komu náboženství jest věcí vedlejší, o jeho zdravém rozumu dlužno pochybovati.«

Rozum lidský také poznává, že náboženství má naprostou důležitost pro existenci spořádaných společností, jež jmenujeme státy. Nebudu se šířiti o tomto předmětu, jakkoli jest velice důležitý, a uvedu pouze proslulý výrok velikého Washingtona: »Náboženství a mravouka jsou nezbytné podpory společnosti lidské. Není vlasti své milovným ten, jenž tyto mocné pilíře společnosti lidské podkopává. Rozum a zkušenost dokazují, že mravnost bez náboženství obstáti nemůže. Náboženství jest základem občanské společnosti, jest jediným základem státu. Nikoli bohatství, nýbrž udatní, počestní, zbožní národové pojišťují budoucnost států.«

Také s r d c e žádá náboženství. Nikdo nenavštíví Vídň, aby se nepodíval na Schönbrunn. Žasneme tam nad skvostnými sady, nad bohatstvím botanických sbírek a nad vzácnými druhy zvířat. Ach, jak zželelo se mi orla, jež jsem tam jednou viděl, jak zamávl perutěmi, se skrčil, hlavu nazvedl, oči k slunci obrátil

a se chystal vzlétnouti tam, kam ho vábila touha; avšak hned zase stáhl křídla, sklesl a uzavřel oči; pocítil opět své zajetí. — Když se blíží podzim, vidíme sta a sta vlaštovek, jak ve skupinách větších nebo menších se sdružují ke společné pouti na teplý jih, kamž je moc neodolatelna pudí a vábí. Postavme jehlu magnetickou, jak chceme, braňme jí, jak dlouho nám libo, jak jen bude volná a v klidu, vždycky jen přece se obrátí k severu. A čím jest orlu výšina nebes, čím jest vlaštovice teplý jih, magnetu pak sever, tím jest srdci našemu Bůh, a náboženství jest mu neodolatelnou potřebou, je mu věcí hlavní.

Přirozenost lidská jeví se nejčistěji a nejneporušeněji u dítěte. Vizte a podivíte se, jak náboženským malé dítě jest! Mluví-li matka k dítěti o zeměpisu, o politice a jiných takových věcech, dítě to nezajímá; ale jakmile počne vyprávěti o Jezulátku, jeho panenské matce, o andělu strážci, o Betlemu a Kalvárii, dítě otvírá oči a poslouchá se zálibou. Jak rádo spíná ručky své a žvatlá po matce předříkávané mu modlitbičky! Johanna ze Chantalu přivedena jednou — útlé ještě děcko — do veřejné místnosti, kdež byla společnost mladíků. Jak již to bývá, že někteří lidé nemohou žíti bez sprostot, mluvili i oni mladíci darebnosti, vedli řeči nemravné a rouhavé proti Bohu. Nikdo jich nezakřiknul. Ale srdnatě přistoupila k nim Johanna a pravila: »Slyšte, tak se nesmí mluvit o Pánu Bohu!« Teď všichni tleskáním dívce projevovali chválu, a nerozumci oni zahanbeni odešli. — Náboženství jest nadpřirozenou potřebou srdci. Kdo jen poněkud činí nárok, by se o něm řeklo, že povaha jeho je dosud nezkažena, tomu jest ono věcí hlavní.

A co dokazují d ě j i n y? Svědčí o tom, že všude se shledáváme s božstvím a úctou jemu prokazovanou — a tedy i náboženstvím. — Mužem šlechetné povahy v době bouřlivé a těžké byl Cicero. Týž napsal v líbezných řečích knížečku, ceny veliké pro vždy, pokud bude na světě vzdělanost. Knížečka má název: De natura deorum. A v ní nalézáme větu: »Žádný národ není tak surový a divoký, aby v Boha nějakého nevěřil, třeba by bytosti jeho nepoznával.«

Věta ta mnoho obsahuje. Řím stál tehdáž na vrcholu slávy. Poznalť takorťka celý svět: Evropu, Asii a Afriku; seznámil se s národy nesčetnými a podmanil si je vítězně, — ale mezi všemi těmi národy nebylo dle výroku Ciceronova ani jediného bez náboženství.

Od té doby, co napsal Cicero onu větu, uplynula staletí. Přišly nové časy, objeveny nové světy a noví národové vynořili se, ale žádný národ nenalezen — bez Boha. »Rozejděmež se všemi směry země obývané, zchoďme širé stepi asiatské vysočiny, usaďme se mezi divokými kmeny praobyvatelův Ameriky, jdeme na sever k ledové točně, vnikněme do písčitých pouští vnitřní Afriky — všude, kde lidská bytost dýchá, byť i sebe více zdivočilá, oko pozvedá se vzhůru. Všude, kde jen lidský rozum myslí, byť i na nejnižším stupni vývoje, zná myšlenku o Bohu. Všude, kde jen tepot srdce lidského se ozývá, prochvívá je tušení věčné bytosti, a všude, kde lidská mluva se ozývá, nechť i sebe chudší a sebe drsnější, nalézá přece slovo, jímž Boha nazývá.« Tak napsal duchaplný spisovatel naší doby. Jsou národové bez železnic, bez telegrafu, bez vojska stálého, bez bursy, ano i bez peněz, ale není národa bez náboženství. Řeč každého národa promísená jest slovem »Bůh«. Říman říkal: »A Jove principium«, Turek praví: »Belim Allah«, Francouz volá: »Le bon Dieu«, Němec »der liebe Gott«, my Češi: »milý Bože!«, Indián vzývá svého »velikého ducha«. Kancléř Caprivi pověděl pouhou pravdu, když při důležitém jednom jednání sněmovním pravil: »Nejpodstatnější věcí u každého člověka jest jeho poměr k Bohu«.

3. Je-li náboženství věcí vedlejší, co má pak býti věcí hlavní? Nějaká hlavní věc musí přec býti, neboť »hlavní věc« a »vedlejší věc« vzájemně se doplňují, vzájemně se vyžadují. Kde není žádné řeky hlavní, tam není také žádné vedlejší. Co jest věcí hlavní? Jedněm jest jí sláva. Ti dali se na dráhu kluzkou. Člověk může sice výše a výše stoupati na perutích štěstí, může se povznést až do výše závratné; ale jako neobstojí balon před bouří a ledovým vichrem, nýbrž bezmocně bývá unášen, klesá a padá, rovněž tak děje se těm, kdož slávy se domohli. Ve

vzdušných výšinách člověk snadno ztrácí rovnováhu, i kolísá a padá dolů. Právě doba naše jest bohata na podobné příklady. Hle! kdo byl mocnějším a kdo měl větší vliv nežli tvůrce německé říše? A přece jak rychle klesl s výše do hlubiny! Také z blízkého okolí mohl bych uvést příklady podobné, ale netřeba jich; zajisté rozumíte, co říci chci. Jiným jest hlavní věcí krása. Ubožáci; ta vám rychle zajde. Každý nový den ji podkopává. »Marná jest krása« (Přísl. 31, 30.). Bublina mydlinová jest obrazem krásy, bublina, která se zatřpytí leskem skvostných barev a — jen okamžik, již splaskne. — Jiným platí nejvíce zdraví. Všechna jejich péče a starost týká se těla, ale výsledek nevyrovná se věnované péči. Při vši úzkostlivé starostlivosti nepodaří se zameziti cestu chorobám. Tělo lidské jest jako obytné stavení ve zkaženém vzduchu. Necht zavíráme dvěře a okna sebe víc, miasmy vnikají přece, a úzkost a péče o to milé zdraví působí snadno hypochondrii; hypochondr pak má sebe za nemocného. — Jiným opět jest hlavní věcí smyslný požitek. Lidi takové jmenujeme Epikurejci, dle Epikura, který takovéto filosofii zvláště se oddal. Když chlipný jeden Říman z úst Epikurejce kteréhosi slyšel, že člověk jest na světě, aby užíval, zvolal radostně: »Ano, to jest má filosofie.« Jaký to hrozný blud! Což nepůsobí nemírný požitek přesycení, ošklivost a hnus i prázdnotu? A není člověk ničím lepším než ta nemá tvář? — A ještě jiným jsou hlavní věcí peníze. Zdá se, že nemají špatného vkusu, neboť peníze jsou kapitál, a slovo kapitál co značí jiného než věc hlavní? Proto směřuje všechno jejich myšlení a snažení, jejich bdění i snění, jejich mluvení a jednání, jejich radost a žalost jen po penězích a penězích a opět penězích. Ty jsou jim zlatým teletem, kolem něhož křepčí a kteréž, řekl bych, přímo zbožňují. Tak jako ten, kdo slanou vodu pije, nemůže uhasiti své žízně, ano, čím více pije, tím více žízní, tak roste těm, jimž peníze jsou všechno, čím více jich mají, tím více žízeň po nich. Tak jest možno, že nedávno mohl kterýs boháč pronést slova: »Co jest mizerný milion? Ten není milionářem, kdo má pouze ieden milion.« Co na tom, pomohl-li si k těm

milionům podvodnou lstí, tvrdostí, nepoctivostí, zpro-
 nevěřením neb úplatkem; nic neškodí, jen když mi-
 liony má! — Ale ta starost, zachovati a uschovati je,
 ta úzkost před úpadkem nějaké banky a konečně po-
 myšlení na smrt, která nemilosrdně a neúprosně bere
 vše! Ubohý ty boháči! Jak zcela jinak jest těm, kterým
 náboženství jest a zůstává pořád ještě věci hlavní.
 Oni se také těší z darů pozemských, dá-li jim jich
 Bůh, získali-li jich sobě poctivě, ale nelpí na nich více,
 než se sluší. Mají hlavní věc pozemského žití — spo-
 kojenost. Na hřbitově Campo santo v Římě stojí
 náhrobek vznešeného šlechtice s nápisem: »Nobilitas
 ornat, religio evehit.« »Šlechtictví zdobí, náboženství
 povznáší.« Jak případná to slova! Jest tak mnohé na
 zemi, co člověka kráslí, ale jen jedno je, co ho povznáší:
 náboženství. To osvěcuje jeho ducha, ušlechťuje jeho
 srdce; ono má i moc učiniti tělo jeho krásnějším.
 Náboženství mírní člověka v štěstí, sílí ho ve svízelných,
 dodává mu zmužilosti v boji a vede k vítězství a
 k věčné slávě. Ono jest podporou naší v životě, tě-
 šícím andělem při smrti; proto zůstane přece jen
 pravdou: Náboženství jest věci hlavní.

II.

„Nevěřím nic.“

Veliký jest rozdíl mezi dobou minulou a nynější. Jindy mohl člověk projíti zemi za zemí a nepostihl nikoho bez víry. Mohl si nohy uchoditi, po schodech nahoru a dolů ve velikých městech a městysech i městečkách se uběhati a nepostihl nevěrce. Dnes jest jinak. Dnes platí heslo: »Nevěřím nic.« Nevěřím nic — deklamuje učenec v učební síni, poslanec ve sněmovně, professor před svými žáky, továrník před svými dělníky, dáma před služebnictvem; šička praví tak ve své komůrce, řemeslník v dílně, »děvče pro všecko« v předsíni. Každý honosí se heslem tím. Přišlo právě do mody. A moda jest zlý tyran; nic není tak zpozdilého, aby se nemohlo státi modou. Vždyť může-li býti co ohyzdnějšího než napudrované vlasy z posledních desíletí XVIII. století? Ale tehdy nosil ohyzdnou tu okrasu hlavy každý učenec. Komu jest padesát a více let, nevzpomene-li si na pošetilou dobu nošení krinolin? Jak by se styděla dnes každá dáma, ukázati se v tom strašlivém kroji! Co by zažila dnes posměchu na ulici! Ale tehdáž nemohla býti ženská bez své krinoliny. Ano, nic není tak, řeknu zrovna — hloupého, aby se to nemohlo státi modou. A když něco přišlo do mody, zdá se to býti moudré a pěkné; i dobývá si světa, podmaňuje si všechny. Nuže, proč pak asi kdo chce býti nevěrcem?

1. Stane se snad člověk nevěrou šťastnějším? Ó docela ne! Právě nevěra jest pramenem neštěstí. Úd vymknutý bolí tak dlouho, dokud nepřijde zase do své pravé polohy a na své místo. Zlomené noze pomůže se jen napravením, narovnáním. Zrovna tak stávají se

duch i srdce rozumného tvora nešťastnými, jakmile se od Boha vzdalují. Nevěra jest nepřírozená, třeba byla heslem sebe obecnějším, a poněvadž jest nepřírozená, jest neštěstím pro ducha i srdce. Co důkazů o tom podává zkušenost! Známo jest jméno básníka Heine. (Jest to týž básník, který po smrti od města k městu žebře o pomník; dlouho se nenalezla obec, která by muži tomu trochu půdy na pomník odstoupila.) Heine byl triviální posměváček. A ten muž napsal: »Nemohu býti klidným. Neurčité a chmurné myšlenky trápi mne dnem i nocí.« Všeobecně znám jest básník Goethe. Po lidsku řečeno, mohl Goethe býti jedním z nejšťastnějších lidí na světě. Kdekoli se objevil, vítán byl s potleskem a slávou větší, než nějaký král. Při tom byl zdrav, zaujímal vznešené postavení a byl mužem slavným prvního řádu. Avšak i on oddán byl moderní nevěře. Nuže, prosím, aby dobře si povšimnuto bylo slov, která psal Eckermannovi: »Lidé měli mne vždy za jednoho z nejšťastnějších; ale já jsem vlastně ani celé čtyři neděle ve svém životě se necítil v pravdě blaženým. Celý život můj jest jen válení kamene, kterýž nemůže býti vyzdvižen.« Schiller, který bohy řecké oslavil a v jejich době žíti si přál, pravil v kormutlivé chvíli: »Ó kdybych se mohl opět modliti!« Velikou hrůzou mne naplnilo, co jsem v krásné Certose ve Florencii na vlastní oči viděl. Bylo to 20. dubna 1887. Osvícená jedna dáma dala si za živa připraviti svůj pomník. Zbudován byl po její chuti. Kulatá kaple má na čtyřech místech tyto nápisy: Vita brevis — gaudia rara — mors invida — aeternus dolor. Česky: Život krátký — radosti řídké — smrt závistivá — bol věčný. Postava ženská s hrozným zoufalým vzezřením, hlavu majíc ve dlaních, s vlasy rozpuštěnými a ztrnulým pohledem sedí na pomníku. Ano, tak umírá člověk bez víry. Život kvapem prchá, mizí bez radosti, neboť všecky požitky smyslné nemohou dáti náhrady; ale ta děsivá hrůza před smrtí! Ani se nechce na ni jen vzpomenouti, neřku-li na ni mysliti, o ní mluvit! A co čeká za hrobem? Aeternus dolor — t. j. věčný bol.

2. Činí nevěra koho moudřejším? Dovoltež, abych předsevzal malou zkoušku o nejvznešenějších

věcech. Proti nevěrci postavím jen kterékoli školní děvče. Tážu se: »Ty, milý pane nevěřče, jak dlouho trvá svět?« Odpověď: »To jest velmi těžká věc. Neví se o tom nic určitého. Domněnka jedna praví, že jest svět od věčnosti, ale to není pravděpodobné; jiná domněnka míní, že miliony let — krátce a dobře, nikdo to neví.« »Odpověz ty, žačko!« »Svět s lidmi trvá as 6000 let.« Kdo je moudřejším? — »Ty, učený pane nevěřče: Jak povstal svět?« Odpověď: »To jest těžko říci; někteří míní, že povstal sám sebou, jiní že z praslizu, a zase jiní soudí, že povstal náhodou, anebo snad nějakým výronem. Vlastně se o tom neví nic, původ světa jest nerozřešitelnou hádankou.« »Co pravíš ty, milé dítě?« »Svět nepovstal náhodou, nýbrž byl od Boha z ničeho stvořen.« Kdo jest moudřejším, ta žačka nebo pan nevěrec? — Dále: »Pane nevěřče, co soudíš o onom světě?« Odpověď: »Je-li nějaký život na onom světě, to je zahaleno hustým závojem, jehož odhaliti nelze. Jedni tvrdí to, čeho druzí upírají. Vlastně nevíme o tom nic.« »Co víš ty, žačko?« »Jest život posmrtný, a to dvojí: blažený, ježž jmenujeme nebem, a nešťastný, mající jméno peklo.« Kdo je moudřejším, to dítě nebo ten nevěrec? — »A dále ještě, řekni ty, pane nevěřče, kdo jest Ježíš Kristus?« Odpověď: »Také o tom nelze nic určitého říci; mnozí ho mají za mudrce, jiní za muže zbožného, nebo za proroka, velikého lékaře, jiní zase vzdávají mu božskou poctu. Ale jsou i veleduchové, kteříž upírají dokonce, že by kdy byl žil — tedy vlastně se neví nic.« Žačka: »Ježíš jest Syn Boží, jedné bytosti a přirozenosti s Otcem a Duchem svatým; stal se pro nás člověkem a zemřel pro spásu naši na kříži, vstal z mrtvých a vstoupil na nebesa.« Kdo je moudřejším, malá žačka nebo přeucený nevěrec?«

Není tudíž nevěra na poli nejvznešenější a nejpotřebnější vědy pokrokem, nýbrž naopak, nevěra jde nazpět a v pravdě otupuje. Každý školák jest lépe vycvičen a každá stařenka na vsi jest v pravdě osvěcenější než nevěřící chlubílek, který tápe ve tmách a na každou otázku má jen odpověď bláznů: »Vlastně se neví nic.«

3. Jest snad nevěra výsledkem zralé zkoušky, ovocem důkladných úvah? Odpovědí k tomu budiž příběh, který jsem četl v knize hodnověrné. Jeden tak zvaný osvícený katolík jel po dráze. V témže oddělení vozu seděla dáma moderního nádechu, ženský to nevěrec. Třetím společníkem byl kněz. Týž vyňal svůj breviář a v tichosti konal povinné své modlitby. Ale tu se ukázala dáma velmi nevzdělanou, neboť spustila na kněze posupnými slovy: »Copak to čtete v té knize?« »Modlím se svůj breviář.« »Vy se modlíte? Dnes už se nikdo nemodlí.« »Každý se modlí, kdo v Boha věří.« »To jest to právě; kdo pak by ještě dnes věřil v bytost Boha, mimo svět jsoucího, dnes, kdy hmota a síla stoupily na místo starého božství.« »Ale dovolte, uvážila jste také všechny důvody, svědčící pro to, že Bůh skutečně jest? Porovnala jste je se zdánlivými důvody, které proti víře mluví? Uvážila jste obě pospolu a shledala jste snad po zralé, důkladné a vážné zkoušce, že nic není pravda?« »Dejte mi s tím pokoj,« odvětila ženská, »škoda na to času! Mám důležitější věci na práci!« — Co se v tomto skutečném příběhu ukazuje, opakuje se tisíce a tisícekrát. Mechanik přemýšlí po měsíce a léta o zlepšení nějakého stroje, ale na náboženství nemyslí. Medik namáhá se po celá desítiletí, aby objevil nějaký ten bacil, ale o náboženství nepřemýšlí ani minutu. Filolog celé noci hloubá o původním významu slova z některé mrtvé řeči; přírodopysmec nemůže se vybavit ze svých kamenův a motýlů; právník sedí neúnavně u svých paragrafů — ale žádný z nich nevezme do ruky katechismus, nečte žádné apologie, neslyší kázání. Následkem toho zapomínají na všechny pravdy náboženské, jichž v mládí po skrovnu nabyli, a upadají v nevěru. Nesčetně jest těch, kteří polovic nocí stráví čtením prázdných románů neb cestopisů, hltáním klasiků, dopoledne pak spí, a co jim ještě času vybývá, ten náleží divadlu, koncertům, modě, zrcadlu. Kde pak by tedy mohli nalézt volnou chvíli pro náboženské studium, a když ani ne chvíli, natož pak celé hodiny a dny, jak by přece býti mělo. A tak není nevěra výsledkem náboženských studií, nýbrž

jen následkem protináboženské duchovní lenosti a ne-
tečnosti.

4. Tím však jsem se již dotkl bodu, o němž zvláště ještě pojednati musím, otázky totiž: od kdy nevěří člověk nic? K devadesáti ze sta nevěrců možno směle říci: Nevěříš nic od té doby, co jsi se stal otrokem náruživosti, oné náruživosti, kterou sám nejlépe znáš a vedle tebe Onen, jemuž nic není skrytého, poněvadž oko jeho všechno vidí i to nejtajnější a nejskrytější. Náruživost těla jest nemilosrdným tyranem. Kdo jemu propadl, toho do slabin bodá ostruhami, pohání ho a žene, kam se mu líbí; uštve ho až k smrti a odnímá mu veškerou sílu k odporu. Člověk ztrácí vnitřní klid, před ním se rozevře zející propast, kterouž nelze překlenouti, všechno se mu nešťastníku zoškliví; vzchopí se, aby svalil se sebe hrozné břímě, ale nedokáže toho, až se konečně zcela vzdává, ba zamiluje si své otroctví, — nepravost stalať se mu druhou přirozeností. Jakou má člověk takový naději do budoucnosti? Rozum i srdce praví mu, že bude neutěšená, že po životě smyslnosti oddaném nemůže následovati blažená smrt ani milosrdný soud ani nebeské království. Myšlenky ty rozmnožují jeho muka. I učiní odvážný skok, salto mortale, a hledí se zbaviti předhůzek, výčitek svědomí tím, že se vrhá vedle nepravosti své do náručí také ještě nevěře.

Jiní propadají nevěře čtením bohaprázdných knih. Jsouť knihy, spisy, traktáty, brožury, letáky i denní listy, které žijí jedině z nenávisti všeho, co jest, zvláště pak z nenávisti proti katolické církvi, neb proti každé pozitivní víře vůbec. Před lety vycházel časopis jménem »Morgenstern«. Jaký to skvělý název! Náhodou se mi dostalo jedno číslo toho listu do rukou. Trnul jsem hrůzou nad tím, jak děsná rouhání chrlila každá řádka proti osobnímu Bohu, proti nejsv. Trojici atd. — Nedávno rozhozen v statisících exemplářích zvláště mezi dělnický lid malinký spisek, bídná to slátanina, v cizozemsku tištěná, mající název: »Die Bibel in der Westentasche«. Jest až děsno, jak hrozná rouhání v spisku tom se zrovna hemží. Ale netřeba ani sáhati k takovýmto drastickým zjevům. Tisk náš je

většinou v rukou nekřtěných aneb i pokřtěných nepřátel víry, činí vznešené směšným, znetvořuje pravdu a vede en gros et en detail (ve velkém i v malém) obchod lží a pomluvou. Kdo může spisy takové čísti, často čísti a ustavičně čísti, aby na víře své škody nevzal? Nikdo neříkej: Mně nic neuškodí! To jest zrovna tak, jakoby někdo užíval utrýchu, spoléhaje na své dobré trávení a svůj zdravý žaludek. Jakoby někdo vstoupil do vzduchoprázdne prostory a chtěl tam zůstat, důvěřuje v dobré své ústrojí dýchací. Nejsou pouze hmotné působivé vlivy, jimž nelze uniknouti, ale i rozumové, mravné. Komu sv. víra ještě drahou jest, chraň se takové četby!

Jiní zase pozbyli své víry od té doby, co se stali členy protináboženských spolkův. Žádný moudrý člověk nepodceňuje dnes významu spolkův. Proto i vyrůstají ze země jako houby po dešti. Vše se spolčuje, vyměňuje si navzájem vědomosti a sílu. Namítati proti zakládání spolků nelze nic, dlužno si jich přát a je podporovati, ale spolky musí svým účelem a svými prostředky sloužiti jen dobru. Jest však až příliš mnoho spolků, které jsou špatné a k nimž s dobrým svědomím přistoupiti nelze. Mám na mysli nejen tajné spolky, od papežův a také od Lva XIII. tresty stíhané svobodné zednářstvo; také spolky toho směru, jemuž náboženství jest věcí vedlejší, jsou víře záhubné. Stana se členem spolku protináboženského, budeš ihned se všech stran obetkán sítí, z nížto více neunikneš. Jako pavouk kořisti své vyssává krev, tak znenáhla připraví tě o víru. Dostal jsem kdysi dopis, v němž matka doporučovala syna svého modlitbám arcibratrstva neposkvrněného srdce P. Marie. Dopis byl pln nářku nad nešťastnou změnou, která se stala s jejím synem. Dříve že býval poslušný, pracovitý, spořivý a věřící. Ale jakmile se nechal přemluvit, by vstoupil do kteréhosi spolku dělnického, jakoby ho vyměnil. Zmizela úcta k rodičům, práce ho omrzela, peníze se u něho neudržely, neví se, kam je dával, náboženského cvičení pro něho více nebylo, a co mu do nedávna bylo svatým, tomu se hrubě počal posmívati.

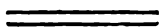
Tak se ztrácí víra, buďto otroctvím zvířecích chtíčů, buďto čtením záhubných nevěreckých spisů, neb přidržením se špatných spolkův. Tyť jsou původci moderního hesla: Nevěřím nic.

5. Zkoumejme ještě, spočívá-li heslo: »Nevěřím nic« přece na pravdě. Ba nikoliv! Ono to není ani pravda, vždyť není jediného člověka na světě bez víry. Bez víry stalo by se z lidské společnosti brzo stádo dravcův. Dvojí jest víra: přirozená neb pozemská, a nadpřirozená neb nebeská. Přirozená zakládá se na přirozené lidské vážnosti a týká se vespolečného žití. Nadpřirozená opírá se o božskou autoritu a týká se našeho poměru k Bohu. Přirozenou víru má každý. Panstvo věří své kuchařce, že jim do jídel nenamíchá jedu; host musí věriti hostinskému, že jeho nápoj jest pravý, neb aspoň že neobsahuje škodlivých látek. Jedeme-li po dráze, důvěřujeme řidiči stroje, že nás nestrhne v propast. Žák věří učiteli, že *a* je *a*, *b* je *b*; čtenář věří knize, v níž čte, že bitva u Lipska byla r. 1813. Přednosta úřadu věří svému úředníku, že práci svou řádně provede; obchodník věří kupujícímu, že mu chce zaplatiti. Kdo dělá s někým smlouvu, musí mu věriti, že dostojí závazku, jež přijímá. Tedy vždy a všude »víra«, »věření jiným«.

A když člověk člověku věří, jest to moudré, nechťiti věriti Bohu? Nemusím-liž Bohu milionkrát pevněji věriti? Avšak odkud to vím, že Bůh mluví a s kým mluví? Sv. Pavel píše: »Církev jest sloup a utvrzení pravdy.« (I. Tim. 3, 15.) Víím to tedy od katolické církve. Jaký to nerozum! Lidé nechťejí věriti a hoví na druhé straně pověře. Pověra nenachází se pouze snad v osamělých chatrčích, ale spíše jinde. Onen list, který to věděti musí, poněvadž se má za první list celé říše, napsal kdysi: »Jest tolik vzdělaných lidí, kteří by v pátek po dráze nejeli a kteří ráno úzkostlivě hledí, aby pravou nohou vstali.« Tedy všechno jiné, i bláhovou pověru raději, jen ne onen nutný požadavek rozumu, jež nazýváme věrou! Ale tak bývalo vždy. Kde mizí víra a roztahuje se nevěra, tu bují vždycky pověra.

6. Konečně, dlouho-li trvá to »nevěřím nic«? Demosthenes nazýval krále Alexandra bezvousým chlapcem. Když však ho Atheňané posílali k Alexandru s poselstvím, netroufal si před bezvousého toho chlapce předstoupiti a vrátil se z polou cesty. Tak jako Demosthenes jen potud měl kuráž proti Alexandrovi, dokud mu nebyl na blízku, podobně má nevěrec odvahu chlubit se svou nevěrou, pokud není na blízku tomu, co jest ještě silnější než mocný Alexandr — totiž smrti. V blízkosti smrti stává se nevěra nepohodlnou; nejen nepohodlnou, ale zrovna děsnou. Volney, skladatel díla: »Zříceniny Palmyry«, měl kdysi při námořní plavbě k námořníkům na palubě přednášku o atheismu. V tom se zakalila obloha, strhla se hrozná bouře a loď, zmítaná brzo nahoru brzo dolů, ocitla se v největším nebezpečí. Volney utíká do kajuty, tam spatří řeholníka s růžencem v ruce. Ihned trhá mu růženec z rukou, skrčí se do koutka a začne se horlivě modliti. Po nějaké chvíli jest po bouři, a když Volney opětně se objeví mezi námořníky, kteří ho dříve viděli v jeho úzkosti se modliti, tázali se ho posměšně: »Kam se podělo tvé bezvěrectví? Hodil jsi je snad do moře?« Volney však odvětil zcela vážně: »Snadno jest býti atheistou, sedí-li člověk pohodlně u kamen a má-li se dobře; ale nelze býti nevěrcem, přijde-li bouře a otvírá-li se jícen propasti. Tu ovládne člověka pocit, jehož žádný přemoci nemůže.«

Zůstaňme jen tedy při naší sv. víře! Jí nenahradíme ničím, jí nemůžeme vůbec něčím nahraditi. Prchejme z oněch cest, které vedou k nevěře! Kdo si uchová srdce své čisté před litící smyslných náruživostí, kdo se neoddá bezuzdné četbě, kdo se nepřidá k nevázaným společnostem, kdo pracuje a se modlí, — zajisté nepřijde o svatou víru, a kdyby bouře i sebeprudší naň dolehly, on vítězně vpluje v bezpečný přístav věčnosti

'III.

„Víra jako víra.“

Víra jako víra — kdo neslyšel již tak mluvit? A přece spočívá ve větě té veliká zhoubná lež. Svatý Pavel dí pravý opak toho: »Jeden pán, j e d n a víra, jeden křest.« (Ef. 4. 5.) Tak jako jen j e d n o dějepisné líčení pravdivé jest, ne však dvojí — sobě odporující, právě tak může jen j e d n a nauka náboženská býti pravou. Buďto byl Napoleon I. u Lipska poražen anebo ne. Buďto objevil Kolumbus Ameriku anebo jí neobjevil. Buďto jest Vídeň říšským hlavním městem Rakouska, a Praha hlavním městem království Českého anebo jimi nejsou. Pravda se vylučuje. Ona jest jen jedna. Proto nemohou všechna, nemohou mnohá, ano nemůže ani dvoje různé náboženství býti pravé. Buďto jest jedno pravé anebo žádné. Přijmouti snad za pravdu, že pravého náboženství na zemi vůbec není, je bláhové a odporuje božské dobrotě a milosrdenství. Bůh není ukrutným samovládce, který by nám život dal, abychom zde bloudili, neznajíce svého cíle a nemajíce prostředků k jeho dosažení; není necitelným otčimem, který s námi styku míti nechce a který jest rád, nemusí-li nám čeho dáti. Bůh jsa naopak dobrý pán náš, dobrý a pečlivý otec náš, dal lidstvu pravé náboženství, staral se o jeho uchování až na konec světa a popřává lidem možnost náboženství to nalézti i podle jeho předpisů žíti.

Pro nás má důležitost troje náboženství: židovské, protestantské a katolické. Zkoumejme, platí-li o nich ono oblíbené heslo: »Víra jako víra«; anebo pátrejme, které z toho trojího náboženství jest pravé. Daleko

jest mne, abych mluvil snad proti někomu jako člověku. Mluvme zcela věcně, milujme především pravdu a přijměme, uvítejme ji, kdekoliv ji nalezneme.

1. Židovstvo mělo kdysi pravé náboženství. Bůh mluvil k Abrahamovi, povolal jej, slíbil mu z jeho potomků Vykupitele a požehnal mu. Podobně mluvil Bůh k Isákovi a Jakobovi. Mojžíše ustanovil osvoboditelem lidu faraony ujařmeného, dal mu dar zázrakův a zjevil mu na hoře Sinai věčně platící desatero. Bůh trval s tímto svým lidem, ač takové milosti pro svůj nevděk a svoje odpadlictví hoden nebyl. Opět a opět vysílal k němu proroky, muže zbožné, kteří hlavně poukazovali k Vykupiteli, již Adamovi zaslíbenému. Čím více se blížil čas ten, tím jasnějším stávalo se zjevení božské. Danielem dal Bůh čas svého příchodu předpovědět, Micheášem místo, Isaiášem svůj život skrytý, svoji působnost a své hořké utrpení a smrt svou označiti; ale též své vzkříšení a trvalost svého království na zemi.

Tu se ukázal Spasitel a hle! — lid ten páše zločin nejničernější, nejhroznější, »a svoji nepřijali ho«. Penězovláda, domýšlivá intelligence a všemohoucnost státu spolčily se proti Vykupiteli. Nepřátelé ti pronásledovali ho krok za krokem, utrhalí mu a bažili po jeho bezživotí. Zmocnili se jeho osoby, odevzdali ho pohanskému soudci a mezitím, co ten sám osvědčuje nevinnost Ježíšovu, ruce si umýval, úplatkem svedli lid k výkřiku: »Krev jeho přijď na nás a na naše syny!« Tak se vyplnilo: »Et non erit populus ejus, qui negaturus est eum.« »A nebude to již lid jeho, ježto ho zapře.« (Dan. 9, 26.)

Jak má lid ten Vykupitelův na čele svém napsány před světem celým následky toho svého zapření Krista! Nemá vlastního domova, rozprášen po světě celém bloudí kolem; nemá národní náboženské své svatyně, neboť chrám Jerusalemský byl Titem zničen a nikdy již nebyl vystavěn. Známo vám z dějin, že Julián odpadlík pozval židy, by svatyni si znovuzbudovali, aby proroctví Kristovo v posměch bylo uvedeno, a jak židé ochotně přišli a stříbrnými nástroji plni radosti a předem již jásající do práce se dali.

Ale víte též, jak brzo potom hned při kopání základů vyšlehly plameny a zadávily pracovníky. Židovstvo nemá svého chrámu, nemá ani velekněze, má pouze rabíny. Kdežto pohané, poznavši Krista a jeho učení, v tisících pospíchali do lůna církve; žid jen zřídka se obrací a ještě řídčeji zcela do opravdy se obrací. Když Innocenc III. cestoval do Francie, přišli mu na hranicích též židé vstříc, aby mu vzdali povinnou poctu. I podali mu nádherný závitek, obsahující zákon Mojžíšův. Innocenc přijal jej, ale pravil mírně a vážně: »Bůh sejmiž roušku s očí vašich!« To jim pravíme a přejeme i my.

2. Obrátme se k protestantům! Slovo protestant pochází z protestovati, namítati, býti nespokojenu a nespokojenost tu i vysloviti. Protestantismus jest tudíž náboženstvím nespokojenců, těch, kteří boří. Již tedy v samém slově protestantismus spočívá negace, zápor, a to pouhý zápor. Ale náboženství, které jen upírá, nemůže míti přece pravdy.

Náboženství to nazývá se též luteránstvím, dle doktora Martina Luthera. Týž býval mnichem augustiniánským ve Wittenberce. Roku 1517 vystoupil s 95 větami, většinou kacířskými. Papež odsoudil zvláštní bullou, co v nich bylo nepravého. Co učinil Luther? Spálil bullu veřejně r. 1520. Tak se zjevně protivil svému nejvyššímu představenému, nástupci sv. Petra, náměstku Ježíše Krista. Tak nastoupil dráhu náboženské vzpoury. Dráha ta jest srázná; kdo ji nastoupí, padá hloub a hloub. Brzo hanobil ve spisech svých tiskem rozšiřovaných papeže, rouhal se církevním zřízením, ano i mši svaté. Vyzval pannu, Bohu zasvěcenou, aby povrhla svými sliby; uposlechla ho a žila s ním v nedovoleném obcování. Tak velice zpronevěřil se svatým přísahám svým. Život jeho jest vnitř i vně pln odporův. Spisy jeho jsou plny bezuzdného hanobení a smyslné sprostoty. Smrt jeho nebyla ani dost málo příkladnou. Před několika lety uveřejnil kterýs učenec spis, v němž zcela vážně dokazuje, že Luther ze zoufalství skončil samovraždou. Nevím, pokud tvrzení to na pravdě spočívá, ale to vím jistě a určitě, že takovýchto lidí Bůh nepoužívá k založení a rozšíření svého

sv. náboženství. Nikoli. Pošle-li Bůh lidem mimořádné posly, jsou jimi muži charakterní, muži milující modlitbu, spravedliví, přísně mravní, muži, kteří v sebezapírání žijí a svatě umírají.

Protestanství nemá ani zařízení ani svátostí ani milodarů pravé církve Kristovy. Nemá nejvyšší duchovní hlavy. Kde jest u něho ona skála, na níž Kristus církev svou vzdělal, skála, která trvati musí, pokud církev trvati bude? Skála, proti níž ani brány pekelné neodolají? Kde jest u něho muž mající klíče království nebeského, jenž co sváže i rozváže, i v nebi jest svázáno a rozvázáno? Kde jest onen pastýř nad stádem veškerým, k němužto Kristus Pán pravil: »Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé?« Zptej se jen kteréhokoli protestanta, kde a kdo jest nejvyšší duchovní společná hlava, a zůstane ti dlužen odpověď. Protestantismus hájí zásadu: »cujus regio, illius religio«, (čí území, jeho jest i náboženství) — následovně jest jeho nejvyšší hlavou kterýkoli dočasný vladař. Kristus Pán však nevznesl nejvyšší správu své církve na Pontského Piláta neb Herodesa, nýbrž na apoštola a biskupa Petra.

Protestantství nemá ani kněžství. Muži oni — jsou to třeba zcela ctihodní charakterové, a nechci se osob jejich dotýkati, — jež jmenují pastory, nejsou posvěceni. Žádný biskup neskládal na ně rukou, nemazal jich sv. olejem, nikdo jich nevyslal a neplatí o nich slovo Páně: »Kdo vás slyší, mne slyší« (Luk. 10, 16). Kdo včera ještě byl ředitelem divadla, může přes noc beze všeho státi se pastorem. Proto také žije pastor v rodině a jí věnuje první péči svou, ne však osadě věřících.

Protestanství nemá mešní oběti. Každé náboženství přináší Bohu viditelné oběti, má oltáře, svatyni obětní; jen protestantismus neobětuje. Nemá též ani svátostí, vyjímaje křest svatý. Ale platně může křest udělit každý člověk vůbec, má-li jen úmysl činiti to, co církev činí. Protestantismus nemá sv. biřmování. Co nazývá konfirmací, není dokonce žádnou svátostí, nýbrž jen posilnění a utvrzení v bludné víře. Nemá dále žádné nejsv. Svátosti oltářní; neboť kde není kněze

ani oběti, nemůže býti ani obětní svátosti; poněvadž jedině knězi propůjčena jest plnomoc k proměnění chleba v tělo Páně. Protestantství nemá svátosti pokání ani pomazání nemocných.

Jemu nedostává se také milodaru zázrakův. Pokud Spasitel viditelně na zemi žil, byl zázrak stálým jeho průvodcem. Zázrak stál u jeho jesliček, následoval ho do Egypta, do Judska i Galiley. Divy konal veřejně přede vším lidem, ale i skrytě i před vyvoleným sborem svých učedníkův. Divy a zázraky konal jediným slovem, ano i pouhým projevem své vůle. Zázrak konaje vydechl duši svou. Milosti zázraků neodňal pak již této zemi, nýbrž přenechal ji církvi své. Ještě než se k Otci svému vrátil, pronesl slova: »Ty pak, kteří uvěří, znamení tato budou následovati: ve jménu mém budou zlé duchy vymítati, novými jazyky mluvit, hady bráti, a jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vzkládati a ti se dobře míti budou.« (Mar. 16, 17. 18.) V pravé církvi musí se tedy objevovati zázrak; avšak protestantismus jeho nemá. V minulém století přišel protestantský kazatel do Indie. Vykládal jednomu mladíku vychloubavě a ze široka, že jedině jeho evangelium jest pravé. Na to odvětil dobře vyškolený mladík: »Naše (katolické) náboženství pochází od sv. Františka Xaverského, který tolik divů vykonal, co slov promluvil. Chceš-li dokázati, že náboženství tvé jest lepším, musíš učiniti více divů nežli on, více mrtvých vzkřísiti a dvakrát tolik nemocných uzdraviti.« Pastor mlčky odešel.

Také nemá protestanství světcův. Snad znáte kalendář nejen katolický, ale i tak zvaný protestantský, lépe řečeno kalendář pro protestanty. Naleznete v něm podobně jako v katolickém jména svatých; při každém dni jiná. Nebylo vám nikdy nápadno, že to jsou jen světci z času před Martinem Luthrem? Jako zmizela od odpadnutí od pravé církve u protestantů jednota, zmizela i milost svatosti; nemají tudíž svatých a světic, jako nemají zázraků, kterýmžto právě darem Bůh mimořádně a zjevně dosvědčuje svatost velikých služb svých.

Před Luthrem nebylo luterství, před r. 1530 nebylo augsburského vyznání. O obojím se dříve nevědělo nic. Protestanté tedy nemohou rodokmen svůj odvozovati až od samého Krista. Jest to odpad, zápor, uschlá větev, která spadla se stromu života. Vážený konvertita měl slyšení u svého protestantského zeměpána. Vladař nepřijal ho vlídně. »Nemiluji těch, kdo mění svoji víru«, podotkl. K tomu odpověděl duchaplně a správně konvertita: »Také já jich nemiluji a proto se snažím napravit chybu svých předkův a vracím se k tomu náboženství, od něhož oni odpadli.« Kníže byl zaražen; nenaleznuv vhodné odpovědi, musil mlčeti.

3. A nyní, když jsme slyšeli o židovském a protestantském náboženství, promluvme též o církvi katolické! To jest pravá církev Vykupitele Ježíše Krista. Jak zcela jinak jest u ní vše!

Katolická církev zbudována jest na základě, kterýž položil sám Kristus Pán a od něhož církev jeho nikdy nemůže býti odloučena. Ona a jen ona má onu viditelnou hlavu, o níž Pán Ježíš pravil: »Ty jsi Petr (skála) a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné neodolají proti ní. A tobě dám klíče království nebeského; cožkoli svážeš na zemi, svázáno bude i na nebi.« (Mat. 16, 18. 19.) Onu hlavu, k nížto Kristus pravil: »Pasiž ovce me, pasiž beránky mé.« (Jan 21, 15.—17.) To jest: Ty jsi duchovní hlava, vrchol, středisko mé církve, hlava věřících, kněží a biskupův. Katolická církev má v Petru a jeho nástupci, římském biskupu, svou viditelnou hlavu. V nepřetržité řadě střídají se papežové; zemře-li jeden, jiný už následuje. Když jindy ve Francii smrt krále se ohlašovala slovy: »Král jest mrtev!« ihned se odpovídalo se zřetelem ku korunnímu princi: »Král neumírá, nechť žije král!« Tak neumírá ani Petr, nýbrž Petr žije v papeži.

Katolická církev má kněžstvo, jež spravuje svaté svátosti, slouží mešní oběť a hlásá víru sv., řídíc se příkazem Krista Pána k apoštolům: »Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření!« (Mar. 16, 15.) Kněží katoličtí nejsou vázáni úzkým svazkem pozemské rodinné lásky, mají pouze Kristu žiti, mají

všechnu lásku hrudi své věnovati věřícímu lidu, věnovati ji i dosud neobráceným pohanům. Mají býti hotovi i život svůj nasaditi, žádá-li toho blaho duší.

Katolická církev má stále a měla vždy milodar zázrakův. Každoročně slavíme 3. prosince památku sv. Františka Xav. Dokázáno jest z úředních pramenů, jak jen vůbec možno nejhodnověnějších, že měl milodar řečí, tak že rozuměl nejtěžším nářečím asiatským, jež četl i mluvil, nemusiv se pracně dle našeho způsobu slovo za slovem učit; že dále jako sv. apoštolům Duchem sv. naplněným pouze jednou řečí mluvícím přece nej-různější národové: Římané, Řekové, Peršané a Médští rozuměli, podobně i sv. František často jen v jedné řeči mluvil a přece mu nej-různější lidé rozuměli. Měl dále milodar uzdravovati nemocné, křísiti mrtvé. Jako Kristus Pán poručil i on větru a vlnám — vítr a vlny uposlechy ho. Ale řekne se: Doba zázrakův už minula! Nikoliv! Když Harpaste chtěla kdys ukliditi světnici svého pána, známého Seneky, stýskala si, že je tma a že není pranic viděti. Nebohá! Přes noc byla oslepla, nepoznala toho a stýskala sobě na slunce, které zatím jasně zářilo. Podobně bývá u přemnohých lidí, pokud se týká zázrakův. Jsou duševně slepými — nesnesou světla zázrakův. O nich platí, co napsal Jeremiáš: »Zpozdlý lid, který si nic k srdci nebere; máte uši a neslyšíte.« Právě za dnů našich dějí se mnohé zázraky. Jest poutní místo, jehož jméno zná každé dítě, kde zázraky denně se dějí: Lúrdy. Když kdysi nemocná dáma přišla k Piovi IX. a jemu si stě-žovala, odpověděl jí: »Jděte do Lúrd, tam dějí se mnohá zázračná uzdravení«.

Katolická církev má stále a napořád s v a t é. Není neplodnou. Za svaté prohlašují se jediné ti, jichž život s nejúzkostlivější péčí byl prozkoumán a shle-dán nejen bezúhonným, ale i mravně neobyčejně vy-nikajícím, a jejichžto přimluvou po jejich smrti se staly aspoň čtyři od lékařů dosvědčené zázraky.

Již samo t r v á n í katolické církve jest zázrakem, aspoň nelze je přirozeným způsobem vysvětliti. Všude vládne zákon vzniku a zániku. Co včera bylo poupě-tem a dnes kvete, brzo uvadne. Nejsilnější dub zetlí a

nejspanilejší člověk sejde a nepřemožitelný obr se slábne stářím; panovnické rody přišly a odešly; říše povstaly, obrnily se železem a zdály se nepřemožitelnými, ale sestárly, klesly a nové říše vznikly na jejich troskách. Stolec sv. Petra trvá už hnedle devatenáct set let a dosud není vetřák ani zetlelý. Papežství jest úkaz v dějinách, jemuž není rovného. Ti starci nad hrobem na stolci papežském jsou nepřemožitelní. A přidejme k tomu ještě, že církev katolická hned od svého založení vždy krutě byla nenáviděna od Antikristů, zejména ďáblem samým, který pod své velitelství spolčuje všechny zlé mocnosti, sloužící mu vědomě i nevědomky. Oheň a meč, dravé šelmy a šibenice, lež, násilí, muky a pronásledování všeho druhu nemohly přemoci církev naší. Voltaire, zuřivý a zarytý nepřítel Kristův, říkal: »Uvidíme, zdali nám filosofům (tím myslel všechny spolčené, ďábelsky smýšlející vzdělance a své stoupence) se nepodaří zničit ono dílo, které syn tesaře s dvanácti rybáři zbudoval.« Ano, tropiti si smích, je snadno. Ale, pane Voltaire, tys dávno mrtev, sotva se ví o tvém hrobě, tělo tvé shnilo, kosti tvé obrátily se v prach, ale církev trvá a bude trvati i kdyby přišlo milion Voltairů; mohli by sice hlomoziti a řádit zle, i tekla by krev ze srdce církve, avšak ona by nezahynula. Také nynější nepřátelé její zaniknou. Po staletích bude se málo věděti o liberalismu; sociální demokracie bude náležitě zašlé minulosti, svatá církev, která stála u její kolébky, státi bude u jejího pustého hrobu.

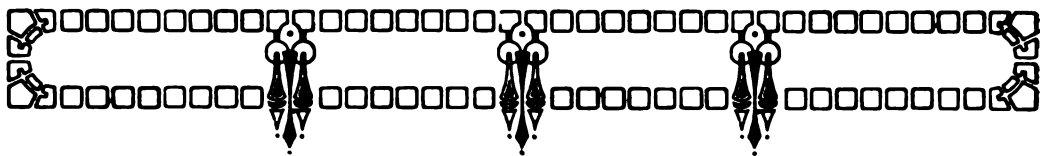
Nám všem dostalo se štěstí, že jsme spatřili světlo světa v zemi katolické a že jsme víru svou katolickou již takořka zdědili od rodičů katolických. Jak velké překážky staví se mnohdy v cestu dospělým, chtějí-li přestoupiti ze židovství k pravdě, z bludu k pravé víře Kristově. Tu jde mnohdy o celé životní postavení, a Bůh ví, o co všechno. Naše země jest katolickou i není hned tak jiné země, která by během staletí tolikráte byla zkoušena a pro víru tolik musila vytrpěti, jako milá vlast naše. Brzo trpěla od nepřátel cizích, brzo od domácích. Byly doby, kdy bořeny krásné stavby chrámové, řeholníci vražděni a vypuzováni, oltáře zne-

svěcovány, kněží týráni, na lidu násilí konáno. Avšak Bůh nedopustil, aby země naše přišla o pravou víru. Jinověrcův a nekřtěných jest u nás pořádku. Jak shlížejí zajisté světci, vyznavači a přemnozí mučedníci, předkové to naši, se zalíbením na vás, vy dobří, stateční katolíci, a radují se z horlivosti vaší!

Ale jest i dosti potomků, kteří nehodni jsou matky své; nemluví ani o těch, kdož sice katolíky jsou, jimi i zůstatí chtějí, ale dle předpisů církve nežijí. Ale nejsou-li i tací, kteří se dlouho nerozmýšlejí a církev katolickou veřejně opouštějí, kteříž odpadají a dílem k bludařům jdou neb dokonce židy se stávají neb se za bezkonfessišní prohlásiti dají? Proč? Buďto pro vdavky, neb pro vyhlídku na lepší zaopatření, neb z chvilkového rozmaru, pro domnělou urážku neb i z hrozné lehkomyšlnosti. Ale, pro Bůh! co prospěje sebe lepší zaopatření, za něž člověk prodal věčnou pravdu a věčnou blaženost? Jak smutný bývá život odpadlíkův! A jak to s nimi dopadá v hodině smrti? Svěvolí svou připravili se o sv. zpověď, o nebeský chléb, o sv. pomazání; odtrženi jsouce ze spojení s Kristem Pánem, klesají v hrob a jdou vstříc přísnému soudu.

Pacián, katolický biskup, přivlečen byl pro víru svou před pohanského vladaře. Měl býti buďto po krátkém výslechu propuštěn neb umučen; propuštěn, odpřisáhne-li Ježíše Krista, umučen však, nezřekne-li se ho. Byv tázán, jak se jmenuje, odpověděl: »Jmenuji se »katolický křesťan.« »Christianus mihi nomen, catholicus cognomen.« Chtěl říci: »Hlavní věcí jest, že jsem katolík, ostatní vše jest věcí vedlejší. Rád obětuji vše možné, žádá-li toho zachování mé víry; rád obětuji i život a rád zemru; neboť zemřítí pro víru katolickou je hrdinství, je mi radostí a chloubou.« A neměl pravdu?

IV.

„Víra se přežila; dnes stačí vzdělání.“

Samochvála není hezká. Písmo sv. praví: »Nechat tě chválí jiný, a ne ústa tvá; cizí a ne rtové tvoji.« (Přisl. 27, 2.) Ale století naše jest plno sebevědomí, samochvály, sebezbožňování. Jak pohrdavě pohlíží se na století minulé! Jindy prý bývalo všude a všechno »zatemnělost«, dnes ovšem je všude samé »světlo«. Jindy prý bylo potřebí strašáka náboženství, neboť člověčenstvo bylo nevyspělé. Co však nastalo století XX. — honem pryč se starým tím železem do komory; na trůn, na němž náboženství tak dlouho vládlo, dosedne vzdělanost.

Samé to fráze, samé bubliny!

Za času Spasitele byla sekta nábožensko-politická v Judsku, farizeové. Měla veliký vliv na lid. Všichni farizeové oplývali samochválou a pohrdlivě shlíželi na ostatní. Spasitel však, jehož posudek zajisté jest pravý, smýšlel jinak a vyjádřil své myšlenky v sedmeronásobném: »Běda«, jak možno každému si přečísti v evang. sv. Matouše v kap. 23. Přívržence své pak varoval před farizey, řka: »Po ovoci jejich poznáte je. Neřídte se jejich slovy, nýbrž hleďte na jejich skutky!« Čiňmež rovněž tak a zkoumejme výsledky moderního vzdělání.

1. Zmírnila snad moderní vzdělanost, jež víru má nahraditi, chudobu? Chudí byli vždy, co svět světem stojí. Spasitel praví: »Chudé máte vždycky ssebou.« (Mat. 26, 11.) Ani se nedomýšlíme do moderní vzdělanosti, že by chudobu zahladila ze světa.

To jest vůbec nemožno. Jsou lidé, kteří baží po úplné rovnosti všech členů lidské společnosti a doufají, že tak i chudobu zahladí. To se hezky poslouchá, jest to oslňující theorie, ale nemůže se nikdy a nikdy uskutečniti. Jako jsou rozdíly v postavě lidí, tělesné síle, v nadání ducha a v ohledu mravním, tak budou vždy trvati i rozdíly v majetku. Kdyby se dnes soukromý majetek odstranil, zítra by se musel zase zavést. Proto nezmizí nikdy zcela rozdíl mezi bohatými a chudými. A co činí vzdělanost, moderní osvěta k zmenšení chudoby? Víme, že je dnes chudých více a chudoba že je horší, než bývala jindy. Více chudých je dnes. Jindy měl každý řemeslník své zákazníky. Měl slušný počet tovaryšův a učedníků, kteří všichni jedli u jeho stolu a slušně byli placeni. Řemeslo mělo v pravdě, jak dí přísloví, zlaté dno. Stav selský zván zámožným, zámělým, protože něco »měl«. Dnes však nemá nejen proletář ničeho, ale i měšťan a rolník denně více upadají do bídy. Řemeslo nemá už zlatého dna, ba ani dřevěného, a stav selský nejen že není zámožný, nýbrž klesá více a více. Neomezená výroba ve velkém a dokonalý vývin techniky strojové nedopouští soutěže drobného řemeslníka a vrhají nadbytek výroby na trh. Pomyslemež na příklad, že jest na pevnině 15 milionů šicích strojů. Stroj hnaný parou, udělá za jedinou minutu ne méně než 3500 stehův. Co tedy vyrobí jediný stroj za den! Ale chudoba jest nyní i horší než dříve. Při prohlídce domů v době hrozící cholery ve Vídni jak děsné ukázky bídy přišly na světlo! Hromadné společné byty, malinké jako nepatrná světnička, obývány od četných rodin; i ve stájích a sklepích nocovali lidé. Mnozí měli dohromady jediný oblek. V Londýně umírá ročně sta lidí — hroznou smrtí hladem. V drastickém světle objeví se moderní vzdělanost, uvážíme-li mezi jiným tento soudní výsledek, konaný před lety ve Vídni. U okresního soudu v Leopoldově ve Vídni obžalován byl z krádeže chlapec, skoro ještě dítě. Soudce táže se: »Jak jsi stár?« Obžalovaný: »Patnáct let.« Soudce: »Kde jsi se narodil?« Obžalovaný: »V porodnici.« Soudce: »Kdo jest tvá matka?« Obžalovaný: »To ne-

vím.« Soudce: »Máš příbuzné?« Obžalovaný: »Nevím.« Soudce: »Kde bydlíš?« Obžalovaný: »Nikde.« Soudce: »Ale někde přec musíš spát?« Obžalovaný: »Jednou mne sebrali a tak jsem byl pět nebo šest neděl na policii.« Soudce: »A kdepak býváš jindy?« Obžalovaný: »Kde se právě staví, hledím, abych tam našel nějakou práci.« Soudce: »Máš nějakého poručníka?« Obžalovaný: »Nemám.« Soudce: »Tys prohřešil se na cizím majetku; vzal jsi tři země.« Obžalovaný: »Dokud se stavělo, stále jsem si něco vydělal; pak se stavba zarazila, a já neměl ani krejcaru. Dva dny jsem snášel hlad, pak jsem viděl země — měl jsem hrozný, hrozný hlad.« Obžalovaný dal se do pláče. Tak na jedné straně roztahuje se těch několik milionářů a tisícových milionářů — na druhé straně shledáváme panské i nepanské žebráky. Střed je spláchnut. Zdaž tedy ta velebená vzdělanost zmenšila chudobu?

2. Ale zdaž ona majíc nahraditi lidem víru, odstranila snad nemoci? Tvořit nemoc vedle chudoby bídu pozemského života. Jen s tím rozdílem, že bol chudoby snášeti jest jen některým, kdežto nemoc dříve nebo později navštíví každého. Kdo z nás nevzpomene sobě na ony nadšené a velkolepé chvalořeči a chvalozpěvy, když se rozlétla světem zpráva, že Dr. Koch vynalezl prostředek, jenž rychle a jistě vyhojí souchotě. Byl to jásot v některých kruzích! Vídeňský jeden list měl úvodní článek, v němž Koch veleben jako spasitel světa, a že země brzo se stane nebem. Doktor Koch měl zajisté nejlepší úmysl, a vynález jeho byl by trpícímu člověčenstvu dozajista velikým dobrodiním, kdyby — ano, kdyby —; bohužel však prostředek Kochův se neosvědčil. Dnes se o něm již nemluví. A kdyby se byl i osvědčil, ach! co jest ještě jiných nemocí, proti nimž lékařské umění ničeho nesvede a hojivých léků nemá! Každoročně na podzim rádí moderní nemoc, italsky zvaná »influenza«, u nás chřipka, kterou každoročně tisícové ochuraví. A bezpečná pomoc proti ní? Lékaři jí nemají. V tom se tedy nic nezlepšilo. Ale jak zcela jinak snáší nemoc svou věřící katolík a jak zcela jinak moderní vzděla-

nec! Tomuto nesmí se ani slůvkem hlesnouti o smrti, třeba ji měl už na jazyku. Pořáde se mu musí dávat naděje, že bude zase dobře, i když už žádné naděje není. Jméno Boží nesmí se před ním vysloviti, protože by si mohl snad vzpomenouti na soud a peklo. Tu není, co by nemocného povzbuzovalo k trpělivosti a odevzdanosti do vůle Boží. Nemocnému jest nésti celou tíhu nemoci. Odtud arci povstává malomyslnost, skleslost, bědování, proklínání a zoufalost. A kde jest na světě člověk tak zpustlý a až na stupeň zvířete skleslý, aby se na konci jeho života neozvaly v něm lepší city, aby se neprobudily u něho výčitky svědomí, aby se nekmitly u něho záblesky z onoho světa, naplňující umírajícího úzkostí a zoufalostí! Také Gambetta sám, jehož náboženské smýšlení bylo pod nulou, pocítoval hrůzu před věčností. Bylo mu, jakoby měl v žilách oheň, a umíraje zvolal zoufale: »Ach, qu'il est affreux, qu'il est affreux!« »Ó jak hrozná jest smrt, jak hrozná jest smrt!« — Jak zcela jinak trpí ten, jenž se nedržel fráze vzdělání, ale jehož životem byl Spasitel! Jest tichý a do vůle Boží odevzdán; nenáříká si nemírně na bolesti, bereť útěchu a úlevu z ran Kristových. Přijímá sv. svátosti, které jej plní nebeským klidem. Rád myslí na smrt a nechá jiné o ní hovořiti. Vždyť smrt není pro něho zapadnutím v prázdný vesmír neb předehtou pekla, nýbrž smrt jest mu vykoupením z vazeb, návratem z ciziny, příchodem do vlasti. Mudrc Schubert umíraje zvolal: »Všechny soustavy filosofické neváží tolik, co jedna stránka katechismu«. Zpovědník sv. Klementa Hofbauera umíraje zvolal: »Cítím nebe ve mém srdci«. Jak pravdivé to slovo! Vždyť všechno a všechno přece jen záleží na dobré smrti, ale k té nevede tak zvaná vzdělanost, protivící se víře, nýbrž blaženou smrt připravuje sv. víra, osvědčující se dobrými skutky.

3. Dále, jest snad nyní svět spokojenějším, nežli druhdy býval? Mír, pokoj, jak sladká to slova! Kdo nemiluje pokoje, kdo jeho nehledá? Kdo není blažen, našel-li jej? Když Spasitel zemřel, roztrhla se chrámová opona od hora až dolů, a tu, jak dí křesťanská pověst, odstěhovali se odtud andělé. »Pojďme

odtud!« pravili. Tak i za dnů našich odstěhovali se andělé pokoje z příbytků lidských. V Římě stával malý úhledný domek s nápisem: »Parva domus, magna pax«. (Malý domek, veliký klid.) Dnes se podobné domky již nestaví. Dnes vyrůstají ze země nové a nové paláce, strmí do výše činžáky plné okras a ozdob, ale čím větší dům, tím menší klid a pokoj. Mohlo by se o nich říci: Veliký dům, malý klid. A jest jinak možno? Kdo se může ještě těšiti klidnému žití? Liberalismus, otec to moderní osvěty, rozpoutal závodění, při němž nikomu — až na některé — k dechu přijíti nelze. Trhaje všecky hráze, vhodil mezi lid vnadidlo vši možné svobody, a tak nastal divý boj o bytí, bezuzdná honba po věcech pozemských. Každý se hnál ku předu za cenou vítěznou, tisícové klopýtli, tisícové podlehli, jen málokterí došli cíle a ti se rozdělili o odměnu. Pořád jest více těch, kdož platiti nemohou, pořád více ztenčuje se stav střední. Všeobecná nespokojenost — toť příznak moderní osvěty.

4. Jest nyní více svorného souladu mezi národy? Nikdy ještě nesblížili se národové tolik k sobě jako za naší doby. Způsobily to v pravdě velikolepé vynálezy v oboru techniky. Jakmile byla poznána síla páry a objeveny účinky elektřiny, hledělo se vynálezů těch v míře největší využítkovati. Povstaly nové dráhy světové, železné sítě, kteréž člověka pohodlně a poměrně lacino jako vítr unášejí do dálky. K čemu bylo jindy potřebí celých dnův, urazí se nyní za hodiny; místo celých měsícův a polovice roku potřebí jen týdnů. Asi za pětatřicet hodin jest člověk v Římě, za osm dní může býti v New-Yorku. Elektrický drát přinese za pár vteřin zprávy z nejdolehlejších končin. Bylo-li dnes večer v Baltimore nebo v Pekingu zemětřesení, čteme zprávy o tom v zítřejších ranních listech. Telefon pak dokonce umožňuje ústní výměnu myšlenek v daleké vzdálenosti. Tak mohou zcela dobře dva lidé spolu rozmlouvati, jeden v Praze a druhý ve Vidni. Všechny tedy hranice času a prostoru takorůz odklizeny. Čeho Babyloňané nesvedli, podařilo se nám; zbudovaliž jsme věž, jenže místo kolmého směru má směr vodorovný. Ale jako tehdy nastalo zmatení ja .

zykův a následkem jeho odcizení se národů navzájem, tak právě nynější hmotné sblížení přivodilo mezi národy rozumové a mravní rozdělení. Svorný soulad rozbit, nesoulad stal se pravidlem. Jeden národ nedůvěřuje druhému, jeden číhá na druhý a vyčkává příznivé chvíle, aby se naň vrhl a jej zničil. Nastaly ustavičné hádky, neutěšené sváry panují všude. Toho jindy nebývalo; lidé cítili více, že mají všichni společně jednu a tutéž lidskou přirozenost, že jsou dítkami j e d n o h o Otce, členy téže obecné katolické církve a také poddanými téhož státu, a proto žili svorněji v lásce a ve svatém pokoji. Ovšem že ani náboženství nemůže z lidí učiniti anděly. Nějakému nedorozumění nemůže nikdo zabrániti. Byl-li časem na chvíli nějaký nesvár, brzo však nastalo zase smíření.

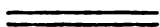
5. Ale snad jest nyní, co se osvěta stala heslem světa, lidstvo m r a v n ě j š í m? Kdyby tomu tak bylo, byla by věc závažnou, neboť jen vznešené pohnutky a mocné prostředky jsou s to, aby lidstvo přivedly na výši mravnosti. Nuže, tažme se svědků kamenných, kteří nejsou schopni nějakého úplatku, co říkají. Jeden praví: »Býval jsem druhdy klášterem, v němž zbožné řeholnice tiše a svatě žily, se modlily a chudé živily; nyní ze mne udělali káznici, v níž lupiči, zloději a zlosynové držáni ve vazbě.« Druhý praví: »Býval jsem útulkem, v němž cizinci ochotně pohostěni a v němž skutky lásky bývaly domovem; dnes jsem žalářem pro zločince, pro zloděje, lotry, vrahy.« Ano, tak jest. Všude musí se bývalé kdys stánky zbožnosti vyvlastňovati a přestavovati v žaláře anebo se musí stavěti nové a nové trestnice pro zločince. Svědci to snad o pokroku mravnosti? Vezměte do ruky časopis kterýkoli, směru jakéhokoli, nenačnete snad jediného čísla, aby nepřineslo příspěvek k rozmnožení statistiky zločinův. Buď přinášejí zprávu o samovrahu, který z omrzelosti života následkem tajných hříchů, jež mu všechno zošklivily, se vraždí, nebo o zlosynu, který vyhledá si svou obět, od ní, prodává-li na př. doutníky, tyto kupuje, nožem ji smrtelně zraní, uteče, strážníky zraní, jim unikne a používaje nestřežené chvíleky sebe sama zavraždí.

Jindy zase jest to zpráva o loupeži, tak chytře sestrojené a tak promyšleně provedené, že nelze vinníku přijíti na stopu. A což teprve, zmíním-li se o útocích na život, o všeobecné nejistotě života, o dynamitu a jak všechny ty třaskaviny se jmenují. Namítne se snad: »Mějte jen strpení, strom také hned nevydává ovoce; blahodárné účinky nějakého zřízení dostavují se teprve svým časem. Veliká vymoženost z let 1868. a 1869, nová škola, velechrám osvěty a vzdělanosti, dozajista bude blahodárně působiti na lidstvo.« Tomu věř, kdo chceš! Vždyť nová škola trvá již hezky dlouho, vychovala již dvoje pokolení, dávno již tedy musili bychom míti ono ovoce rajske, jež ona vypěstila.

Škola jest velikým dobrodiním, jest jím také samo v sobě mírné donucování ke škole. Účelem školy jest — abych užil slov našich zákonů, které praví zcela správně — nábožensko-mravné vychování. Na náboženství tedy se musí největší váha klásti, nejen od státu, ale i od učitelův. Náboženství má býti onou nitkou, která se táhne všemi předměty učebnými; má býti duší, která všechno učení oživuje. Učitelé musí býti s dětmi stejného vyznání náboženského, jinak vyroste s těmito netečnost náboženská. Katoličtí učitelé nesmějí býti katolíky jen dle jména, nýbrž musí svou víru osvědčovati, kostel navštěvovati, sv. svátosti přijímati, jinak páchají loupež na statcích duše dítek. Díky Bohu, ještě jsme tak šťastni, že máme mnohé výtečné učitele a učitelky. Především jest v hlavním městě značný počet škol klášterních, kteréž — a to svědčí o jemném smyslu rodičův — velice četně jsou navštěvovány. Také jest i dosti dobrých světských sil učitelských. Ale vydejme pravdě svědectví! Hrozně mnoho učitelů nepřejících náboženství působí na školách. Pohlédněmež jen do učitelských časopisů, sledujme jednání při sjezdech učitelských! A odtud to je, že veliké množství dítek nábožensky-mravně neprospívá. Snadno by bylo možno napsati »chronique scandaleuse« o hoších a děvčatech. Samovražda stala se u dětí zrovna maníí. Postačí k tomu špatná známka, malé pokárání. Stalo se, že chlapec čtrnáctiletý si vzal

život — slyšte! — z omrzelosti života. Ve Vídni na př. v II. a XVII. okresu přišla policie na stopu dobře organisovaným rotám zlodějským — z dítek školou povinných. V jediném roce musilo pouze v Cislajtani dostaviti se před soud sedm tisíc dětí. Shnilé ovoce! Smutné vyhlídky do budoucnosti! — Než slyším ještě námitku: »To jsou ti nižší, to jsou kvasnice; co jest nahoře, to je lepší. Vzdělání pokračuje s hůry dolů.« Odpovídám: Člověk zůstává člověkem. Přirozenost lidská jest stejná, ať již tělo lidské má na sobě dělnickou halenu nebo menčíkov; ať již dáma se odívá v hedvábí nebo v kartoun. Člověk zůstane člověkem. Následky viny dědičné jsou u každého, a zárodek zla zdědili jsme všichni. Jenom nezměrná bláhová pýcha může naléztí rozdíl mezi člověkem a člověkem. Domnělé vzdělání, které není zbudováno na náboženství, které je šlape nohama a tváří se beznáboženským, poskytuje výše stojícím nových vyhlídek ke zkáze mravů, nových prostředků ke špatnosti. Ještě jsme nezapomněli na ohromné podvody při cle v Bukovině! Kdo byli oni muži postavení před soudnou stolicí? Kdo byli oni podvodníci státní a švindléři, kteří ze svých přísah šašky si stropili? Kdo byli oni vysoce vzdělaní páni, kteří zapleteni byli v Panamské záležitosti? Kdo to teprve nedávno zase byl před světem zahanben tím, co vyšlo na jevo při bance římské? . . . A ty nemravnosti vyšších osobností v sousední říši?

Církev katolická nemá ničeho proti vzdělání. To se rozumí samo sebou, jen že se nesmí slova »vzdělání« zneužívatí. Musí to býti p r a v é v z d ě l á n í a ne padělek; musí to býti bytost a ne škraboška. Pravého vzdělání b e z B o h a není. Vzdělání, které činí nájezdy proti sv. víře, neprávem jen si osobuje krásné ono jméno.

V.

„Smrt činí všemu konec. Po smrti není nic.“

Někteří z nás byli snad již ve Veroně. Kdo tam přijde, podívá se obzvláště na trojí věc: na Colosseum, chrám Sv. Zenona a hřbitov. Ten jest jedním z nejzajímavějších a nejpoučnějších hřbitovů na celém světě. Nad branou při vchodu jsou důmyslné nápisy, provedené velikými zlatými, z daleka již viditelnými písmenami. Jeden nápis zní: »Resurrecturis« (»Těm, kteří vstanou z mrtvých«), jiný »Ossa arida, audite verbum Domini« (»Kosti suché, slyšte slovo Hospodinovo«) (Ez. 37, 4.), to jest jinými slovy: »Zde odpočívají tělesné ostatky těch, kteří odešli na věčnost a které jednoho dne hlas Boží vyvolá z hrobů, kteří pak povstanou buďto k životu věčnému, buďto k věčným mukám.« Jak zcela jinak znějí moderní nápisy! V Berlíně, kterýž si rád osobuje jméno hlavního města říše bázně Boží a dobrých mravů, jest spolkový dům tak zvané svobodné náboženské obce. Týž má nápis: »Schaffe hier das Leben gut und schön — keir Jenseits gibt's, kein Wiederseh'n!« (Učiň zde život svůj dobrý a šlechetný, není onoho světa, není shledání po smrti!) Nuže, zkoumejme heslo zhusta obvyklé Smrt činí všemu konec, není onoho světa, není nic po smrti.

1. Není-li o n o h o světa, o n o h o života, není ani t o h o t o. »Onen« a »tento« jsou pojmy vzájemně se doplňující. Kdyby nebylo C i s lajtanie, nebylo by také žádné T r a n s lajtanie. Kde jest syn, musí být nějaký otec; bez manžela není manželky. Mluví-li tedy někdo o t o m t o světě, o t o m t o životě a upírá o n o h o, nezná ani základních pravidel logiky, a těžko s ním mluvit.

2. Není-li onoho světa, není p o d s t a t n é h o r o z d í l u mezi němou tváří a člověkem. Oba povstávají stejně, objevují se nějaký čas na obzoru žití a beze stopy mizejí zase ve vesmíru. Jediné nesmrtelná rozumná duše činí mezi nimi podstatný rozdíl. Jinak by neměl člověk před zvířetem leč stupňové přednosti. Člověk lišil by se od koně neb od opice asi tak, jako kůň neb opice od králíka a červíka. Všechna čest spolkům proti trýznění zvířat, že se tolik ujímají těch našich ubohých bratří a sester! Ale smím-liž pak sil zvířete využítkovati pro svůj zisk; nemá-liž pak i ono svých práv, a nemám-li vůči němu povinností? Smím-liž svého ubohého bratra, koně, zapráhnouti do kočáru nebo jízdou uhnati až do úpadu? Jakým zločinem stává se zabíjení zvířat! Jest to tudíž vražda a tím necitelnější, poněvadž zvíře brániti se nemůže. Pak bychom všichni náleželi k lidožroutům, při všem svém vzdělání nestáli bychom výše než oni, vždyť denně pochutnáváme si na mase svých bratří a sester! Ejhle! K jakým to nesmyslným závěrům vedla by ona bláhová a nesmyslná zásada! Ale pak by byl i člověk milionkrát nešťastnějším nežli zvíře. Srdce lidské prahne po bezmezné blaženosti a po životě věčném, ale touha ta dle nauky nevěrecké nikdy by nebyla ukojena. Zvíře nezná ničeho než přijímatí potravu a nápoj, svůj pud a spánek. To vše může míti, jest proto šťastno.

3. Není-li po smrti ničeho, nezbyvá polovici lidstva nic než z o u f a l s t v í. Viz toho onoho c h u d ř a s a! Nedostává se mu všeho. Nikdy se dosyta nenají, sotva přikryje svou nahotu, nemá přístřeší neb obývá místnost tak špatnou, tmavou, studenou a zkaženým vzduchem otrávenou, že koňské stáje některé vrchnosti jsou proti ní jako salon; k tomu ještě štítí se ho lidé, jakož se děje všem, kteří chodí v hadrech, nemají přístřeší a trpí bídu. A lepší naděje do budoucnosti není, neboť, kdo z mládí nenalezl práci, jak ji najde v stáří? — Nebo vizte toho onoho n e m o c n é h o! Bolesti jeho jsou veliké, jsou tak hrozné, že nemůže ani spáti, že musí ležeti jako přikován na lůžku, že by mohl bolestí se zblázniti. A při tom

žádná pomoc od lékařův. Zahanbujít mnohé nemoci všechnu lékařskou vědu, pro ně není léků. A při všem tom to hrozné vědomí, že nemoc potrvá dlouho ještě, a že pomalu sice, ale jistě vede k smrti! — Vizte tam c h u d o u v d o v u! Žila v lepších poměrech, pokud byl muž na živu. S ním zemřel i živitel rodiny, upadla do rukou vydřiduchů, kteří ji znenáhla o všechno připravili a ještě dobrou její pověst poškodili. — Vizte tyto lidi — a takových jest na tisíce — a řekněte nyní, že po smrti není ničeho, že není věčnosti. Zdaž by nebyli všichni ti lidé hotovými blázny, aby snášeli nešťastný svůj osud a nezbavili se ho samovolnou smrtí? Zde jen holá bída, starost, soužení a muky, a tam za hrobem nic, holé nic! Tedy raději nežítí, než bídne živořiti. K zavraždění se netřeba zvláštní odvahy, tedy — hle, tak otevřelo by n e s m y s l n é ono heslo, že po smrti není nic, dokořán vrata samovraždě.

4. Není-li života posmrtného, nemá nepravost ž á d n é h r á z e, ž á d n é u z d y. Lichvář nechť lichváří do libosti; vyssaj jen krev ze žil lidstva! Mezi netopýry jest jeden druh jménem upír. Vyssává krev ze žil spících lidí neb zvířat. Nassaje se toho nejlepššího, co mají jeho oběti. Tak zrovna mnozí lidé. Využitkují nouze a bídy trpících ku svému zisku, neodpočinou a neustanou, až udělali tisíce lidí nešťastných, až se nassáli krve chudiny. Kdo je smí z toho kárati, není-li života na onom světě? Podvodník nechť lže a podvádí úskočně; blázen, kdo se nechá napáliti. Smilný nechť roztáhne své síť a svádějš, učiň sta osob zkažených na vždy, co na tom? Jen když dosáhne svého cíle, jen když ukojí své chťice. Nemusí se báti ničeho. Následkům zlým zde na zemi dovede nějak uniknouti, následků po smrti není, když není života onoho.

Ale někdo namítne: což pak č e s t! Ach, co svět rozumí slovy: čest, cit pro čest! Co se jednomu zdá hanbou, má druhý za čest! Jak kolísají a se mění podobné pojmy! Kdo jest bohat, bývá ctěn; proto jen bažiti po bohatství a nehleděti příliš úzkostlivě na prostředky k tomu. »Kdo mi bere mé peníze, bere mi mou čest«, pravil jeden takový penězovládců naší doby.

Nikoliv! Cit pro čest nenahradí nijak víry v život na onom světě. — Ale což s v ě d o m í? Jak může mít někdo nějaké svědomí, nevěří-li v život věčný? Kdo věří v Boha, věří též v život po smrti, a kdo upírá života po smrti, upírá i Boha. Kdo však upírá Boha, nemůže mluvit o svědomí, neboť ono jest hlas Boží v nás. A pak jest dosti prostředků k ohlušení svědomí. Jako člověk poslouchající stále hlomoz kladiva nebo rány z děl, znenáhla se stává tvrdosluchým, podobně se ztratí jemná citlivost svědomí, nedbá-li se hlasu jeho.

Ale což v e ř e j n é m í n ě n í! Bázeň před ním nahradí vše. Jaký to nesmysl! K smíchu! Co jest veřejné mínění? Pravil-li Martin Luther o bibli, že má nos voskový, že možno ji točit, kam kdo chce, jest to pravda, pokud se to týká soukromého výkladu Písma. Ale veřejné mínění nemá pouze voskový nos, ono není ničím jiným, než vosková loutka, která dnes jest tak a zítra jinak. Dnes jest jako anděl s krásnými křídly a milostným zrakem, a zítra jest to ďábel s koňským kopytem a rohy. Veřejné mínění! Je dělá několik málo osob, které jako kramáři nabízejí své zboží a vydávají je za jediné pravé, ač devadesát procent jest na něm falšováno. A není-liž neomylným prostředkem k falšování veřejného mínění to, co vládne světem — peníze? Mnohdy přijdou divné věci na jevo, věci k neuvěření. Noviny přinesly tuto zprávu: Když pomýšlel Reinach pro podnik Panamského průplavu získati lid a přilákati akcionáře, zakoupil si tisk, aby mu naklonil mysli, by mu dělal — veřejné mínění. Časopis jeden dostal sám 1.500.000 franků, jiný 50.000 a třetí 300.000. Mezi poslance rozdáno k stejnému účelu 10.000.000 franků. Tak uplacení byli penězi redaktoři a poslanci. Pak to ovšem šlo. Ale konec té hry jest znám. Pak ať někdo pochybuje o v e l m o c i p e n ě z! Ne, ne! Žádný tak zvaný cit pro čest, žádná moc veřejného mínění nejsou s to, aby zadržely nepravost: ony nezadrží ani lichvy, ani podvodného úskoku, ani smilství, vůbec žádné nepravosti. Cit pro čest a veřejné mínění — toť jen strašák pro hloupé.

5. Nestává-li života po smrti, není Bůh d o b r o t i v ý m. Vlastností každého dobrého člověka jest u-

znati, co jiní k vůli němu činí, býti za to vděčným, a také to odměniti, je-li to v jeho moci a má-li mocnější postavení. To jest věc zcela obyčejná, jak každý ví, kterouž mravní hodnota s sebou nese. Vlastnost ta pak musí zvláště u Boha se jeviti, a pročez nemůže On bez odměny nechat oběti, které proň tak mnozí přinášejí. Posuďme některé příklady! Vizme *m i l o s r d n o u s e s t r u*, která z lásky k Bohu se vzdala všech slibných nadějí svého života, která všecku svou náklonnost a lásku Bohu věnuje a z lásky k němu dlouhá léta obětavý život vede. Slouží nemocným, neštítí se ani nejhorších nemocí, tráví noci bez spánku, pracuje až do únavy — jediné a pouze pro Boha. Pak se sama roznemůže a umírá ve službě nemocných, z lásky k Bohu. Snaší se to s dobrotou božskou, aby jen tak zemřela bez mnohonásobné odměny, nestávali po smrti ničeho? Nebyl by Bůh bytostí bez citu, bytostí nemilosrdnou a krutou? Smí se to však o Bohu jen pomyslit? Aneb vezměme za příklad *m i s s i o n á ř e*, který, opustiv vše, milé rodiče, příbuzné, přátele, jde do ciziny, jde mezi divochy, lidožrouty, lidi na stupni zvířat; tam denně život svůj v šanc vydává, až konečně podlehne vleklé zimnici, nezhojitelnému malomocenství. Lze si jen mysliti, že by Bůh takovou obět hrdinskou mohl nechat bez odplaty? Zde na zemi však odplaty nedošel, tedy buď jest Bůh horší než každý člověk, anebo musí býti jiný ještě život po smrti. Anebo vizme příklad *m u č e d n í k a*! Svět nabízí mu čest, důstojenství, bohatství, bude-li se jen Bohu rouhati a zapře-li Krista. On neučiní tak, vyzná svého Boha a Krista, zůstane Bohu věren v mukách všemožných, strpí rozsápání od šelem, smrt ohněm, mečem, vše z hrdinské lásky a věrnosti, — a jak odmění ho Bůh? Není-li života posmrtného, byl by taký hrdina člověkem nejpodvedenějším, jaký jen může býti, a podvedl by ho — Bůh sám! Avšak čirý nesmysl, čirý nerozum jest takového cos jen si pomyslit; důsledně tedy *m u s í* býti život jiný, život na onom světě.

6. Ano, není-li takového života, byl by Bůh nejen ukrutným vůči lidem dobrým, ale i *s l a b o*

c h e m, poněvadž nechá beztrestně přestupovati svá přikázání, ano dosti často trpí, že se zlosynům dobře daří. Není pošetilým stát, který zákony dá a na přestoupení jich trestu neuloží? Neznamenaloby to dráždit lidi ku přestupkům? Nebyl by každý vladař nepřčetným slabochem, kdyby sliboval odměnu tomu, kdo by svévolně příkazům jeho se vysmíval? A to by činil Bůh, není-li života na onom světě. Vizte b o h á č e, na jehož milionech lpí pot a krev chudiny, jak se mu dobře vede, jak má všeho, co jen hrdlo ráčí, všech radostí pozemských dostatek, ano až přebytek, jak tisícové žebrají o jeho milost! Vizte c h l i p n í k a, jak zdravím zrovna kypí, jak umlká více a více u něho svědomí, čím více hřích na hřích hromadí! Vizte v r a h a, kterému se povedlo spáchaný zločin ukrýti, a na jehož místě snad člověk nevinný musí na šibenici! Může Bůh vše to viděti, na vše to klidně hleděti, k tomu mlčeti, ba vše to ještě hojností pozemského blaha odměňovati, není-li života onoho, kde přijíti m u s í trest, kde se v š e v y r o v n á? Nikdy a nikdy! Jedině víra v odplatu po smrti řeší hádanky pozemského tohoto života, jež by jinak zůstaly nerozluštěnými. Na té víře zakládá se důstojnost lidstva, zakládá se podstatný rozdíl mezi zvířetem a člověkem. Víra ta činí chudáka spokojeným, nemocného trpělivým, pronásledovanému dodává důvěry. Jedině víra ta drží zlosyna na uzdě, čímž lichva, podvod, úskok, smilství a vražda v mezích se udržují. Toho nedovede pouhý bezbarvý cit pro čest, nedovede měnivé tak zvané veřejné mínění. Víra tu ukazuje Boha jako bytost dobrotivou, — každý dobrý skutek dojde u něho hojné odplaty na věčnosti —, ale i jako bytost spravedlivou, neboť trest za zlé není zrušen, nýbrž jen odložen. A tak vyrovnává se podivuhodně vše to, co by jinak zůstalo nerozřešitelnou hádankou.

7. Není-li života na onom světě, byl by Ježíš Kristus lidi klamal. Mluví tolik zřejmě o životě onom. Učil nás modliti se: Otče náš, jenž jsi na nebesích. Mluví o příbytcích, které jsou v domě Otce jeho, mluví o životě věčném, do něhož vejdou ti, kdo zachovávají přikázání jeho. Ale mluví i o temnosti.

zevnitřní a o červu a skřípění zubů. Vypravuje nám o bohatci drama, kteréž končí tím, že bohatec pohřben jest v pekle. Ano, Spasitel i sděluje, jak zníti bude rozsudek božského soudce nad hříšníky: Odejděte ode mne zavržení, do ohně věčného! — Možno snad žádati řeči ještě srozumitelnější? Zde lze si mysliti jen to dvojí: Buď nás Kristus klamal, anebo je vskutku život na onom světě. Něco třetího není tu možno. Ale zde není potřebí hádati. Vímeť a věřímeť, že Spasitel jest věčná pravda, a že jeho slovo jest neomylné, neklamné pravidlo pro magnet ducha našeho.

Ještě však jedna námitka: »Dosud se žádný s onoho světa nevrátil!« Nuže, co z toho? Že snad tedy není vůbec onoho světa? Viděl jsi již nějakého Irokesa neb Hurona? Ještě ne. A přece jsou kmenové indiánští jménem Irokesové a Huroni. Byl jsi někdy již na vrcholu Himalaj neb jsi viděl aspoň Vesuv, jak chrlí oheň a jak z jeho jícnu se rozlévá láva? Neviděl. Pak tedy není žádných Himalaj, a co svědkové očí vypravují o Vesuvu, bude asi bájka. Není-liž pravda, nelze přece všechno popírat, čeho kdo na vlastní oči neviděl, čeho se vlastníma rukama nedotýkal? To by pak přestávalo všechno. Proto také nelze z okolnosti, že s onoho světa se dosud nevrátil, usuzovati hned, že onoho světa ani není. Než ale, nehledě k tomu, vždyť dlužno slavně prohlásiti za pravdu, že již dosti jich přišlo s onoho světa, především Kristus Pán sám. Máť dvojí přirozenost, lidskou a božskou; lidská měla počátek s tohoto světa, božská však jest od věčnosti. Stávala již nejen po miliony let, ale byla vůbec od věčnosti, kterouž nelze měřítkem času měřiti. Mimo to vzkřísil Kristus zcela určitě tři osoby z mrtvých; nemohl tudíž u nich býti smrti všemu konec. První jest děvče dvanáctileté, dcera představeného synagogy, kterou již chtěli pohřbíti a kterou plačící ženy, příbuzní a lid oplakávali. Pán Ježíš vzal ji za ruku a pravil: »Dívko, tobě pravím, vstaň!« A ihned zvedla se dívka. Druhý jest mládenec as dvacetiletý, ježž právě nesli již ku hrobu. Spasitel setkal se s pohřebním průvodem, viděl za márami skleslou plačící matku. Pohnut jsa dal zastaviti a zvolal: »Mládenče, tobě pravím, vstaň!«

A mrtvý ihned vstal; i vrátil ho mateři jeho. Třetí pak jest Lazar. Týž byl již čtyři dny v hrobě. Již počala u něho hniloba, neboť, když ho Kristus Pán chtěl viděti, bránila Marta řkouc: »Již zapáchá!« Spasitel neučinil nic jiného, než že zvolal: »Lazare, vyjdi ven!« Lazar pak se zvedl, pouta jeho se uvolnila, on vstal. Víme tudíž s dogmatickou jistotou, že z onoho světa duše se vrátily, že tedy onen svět jistotně jest.

Ne každý může v pozemských záležitostech býti soudcem. Soudce musí znáti zákony, musí paragrafům zákona řádně rozuměti, jich případně i užiti. Především pak musí býti soudce mužem zcela bezúhonným a úplně nestranným. Spravedlnosti budiž učiněno zadost — musí býti jeho heslem. Proto nesmí přijímati úplatků, které oslepují ducha a svádějí srdce; nesmí ho zaváděti osobní náklonnost neb nechuf. Stane-li se stav soudcovský nespolehlivým, pak veta jest po spořádaném životě v státě.

A zrovna tak: Kdo jest předpojat, kdo má po-
kažené srdce, kdo se nechá vésti chlipností, opilstvím,
lakotou a jak všechny ty neřesti se jmenují, ten nemá
pravého, zdravého a spolehlivého úsudku v tak dů-
ležitě otázce o onom světě. Jen ten smí zde mluvití,
kdo má čisté svědomí a nemá příčiny, proč by musil se
hroziti věčnosti. Ale ani jedinému počestnému, mrav-
nému, spravedlivému, střídmemu, bohabojnému muži
nenapadne, aby jen na okamžik pochyboval o tom,
stává-li onoho světa. Že jest život posmrtný, svědčí
všechny důvody, ale proti tomu nesvědčí ani jediný
pravý důvod. Jen vášeň, která jak známo, zaslepuje,
upírá pravdy: »Jest onen svět, jest život po
smrti.«

VI.

„Církev katolická brání pokroku.“

Jsou rostliny, které se zavěsují na jiné a z jejich šťávy žijí; jsou to rostliny cizopasně. Jsou lidé na světě, kteří žijí ze lži. Známý státník pronesl: »Jazyk máme k tomu, abychom své myšlenky zakryli«, t. j. abychom tedy lhali. Jsou lži zlomyslné, k jakýmž proti církvi katolické vyzýval nešťastný rouhač Voltaire říká: »Jen lháti a lháti napořád, něco přece uvízne.« Jsou i lidé na světě, kteří nedovedou prohlédnouti lživé pásmo a následkem toho se mýlí ve velkém i v malém. Zjevná lež časová zní: »Katolická církev brání pokroku.«

1. V čem záleží vlastně podstata pokroku? Ne každý krok jest už pokrok. Mnohý kráčí dlouho, dlouho, a nepřichází ku předu; kráčí v kruhu a nebo bloudí. Pokrok předpokládá cíl a kráčení cestou, která k němu vede. Mluví-li se o pokroku lidském, musí se hledati cíl, který jest lidské přirozenosti přiměřen. Cílem jest dokonalost, pokud jí lze zde na zemi dosíci. Člověk jest rozumová, mravní a společenská bytost, a pokrok člověka záleží tudíž v tom, aby se co možná vzdělal v ohledu rozumovém, mravním a společenském.

Ono uvedené lživé heslo tvrdí, že katolická církev v tom trojím způsobu lidstvu nejen neposloužila, ale jemu v tom jako nějaká brzda u vozu překáží. Velká to obžaloba! Osudná pro církev, spočívá-li na pravdě, ale vítězství pro ni, je-li to jen vymyšlená pomluva. Zkoumejme věc tu a snad dokážeme právě to poslední.

2. Katolická církev podporuje pokrok rozumový. Pravda, která blaží rozum a předmětem jest vědy, jest dvojí. Odtážitá, t. j. zcela nadsmyslná,

nadpřirozeně pojmová, ideální; pak věčná, smyslová, exaktní. Odtazitá pravda zaměstnává hlavně mudrosloví; exaktní pravda pak přírodovědu. Povšimněme si nejprve abstraktní vědy! Jak to bylo s ní ve starém věku? Nejvzdělanějšími národy starověku byli Řekové a Římané. Nalézáme sice u Řeků muže, který obdařen vzácnými dary ducha pochopil jsoucnost božskou, i nehmotnost duše a její nesmrtelnost, odplatu na věčnosti, ba našel i stopy Trojice. Ale Plato skrbil svými ideami. Ne každému byly posluchárny jeho přístupny. Nad vchodem byl nápis: »Jen kdo zná měřictví, jest zde vítán.« Tak nemohla se filosofie jeho státi společným majetkem člověčenstva. Po jeho smrti také filosofie jeho pochována s ním do hrobu. Nad jeho pak hrobem vykvetlo hrobové kvítí stoické a epikurejské filosofie, to jest pýchy a smyslné sprostoty. Římané vlastně nebyli myslícím národem jako Řekové. Byli více praktičti; činnost byla jejich heslem. Ale Řecko dráždilo Římány, aby i oni se vydali na půdu filosofického bádání. A jak to bylo u nich za času Kristova? K tomu nám nejtrefněji odpovídá vysoký onen politický úředník, jenž byl místodržitelem v Judsku, — Pilát, — který, když Kristus Pán s ním mluvil o pravdě, zoufale se tázal: »Pravda? Co jest pravda?« Učenci vzdali se zcela, považovali jednoduše za nemožné, že by kdy mohli nejvznešenějších pravd se dopídití.

A tu s Ježíšem Kristem přišlo křesťanství. Ó, jakou bohatost ideí přináší Vykupitel! Nezná váhání, kolísání se, domněnek, pochybností, hádání. Pronáší určité nauky jasnými slovy. Filosofie jeho jest zjevení osobního, nekonečného, věčného, podstatně dobrotivého, spravedlivého a milosrdného Boha. Učí podstatnému rozdílu mezi člověkem a zvířetem; povstání světa tvůrčí vůlí, klade člověku za cíl věčnou blaženost po smrti, již možno dojiti poslušností k Bohu. Spasitel počíná si jinak než Plato. Na jeho učební síni čtu: »Pojďte ke mně všichni!« Spasitel nezná tajnůstkářství. Jeho chrám pravdy jest všem otevřen. Katolická církev pak pěstuje jeho idey, a jako ze zrna klasy povstávají se sty a více zrny, rovněž tak lze ze základních oněch ideí činiti nesčetné krásné vývody.

Vedle vědy odtažitě jest též věda věcná, přesná, jež se zvláště zkoumáním přírody obírá. Na snadě jest domněnka, že církev katolická mnoho si vědy té nevšímá. Nepřišel Kristus, aby učil měřictví, aby konal přednášky o rostlinopisu, hvězdářství nebo zemězpytu. Co jest tedy církvi po přírodní vědě? Avšak přece, Bůh jest Bůh a pán veškeré vědy! »Deus scientiarum Dominus est.« V oné knize, jež vlastnictvím jest katolické církve, v Písmě sv. čteme: »I řekl Bůh: Podmaňte si zemi a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským i nade všemi živočichy, kteříž se hýbají na zemi.« (I. Mojž. 1, 28.) Bůh tedy chce, abychom znali ryby a ptáky a hleděli vyzkoumati všechny živočichy země. Katolická církev vědy té nikdy nezakázala, nikdy před ní nevarovala; ona se nemusí lekati výzkumů jejích. Doposud všechny její výzkumy jí jen dobře posloužily. Pozvedla-li někdy v příčině té výstražného svého hlasu, stalo se tak jen, aby před bezcestím varovala a před klamnými úsudky, kteréž nejsou výsledky přírodopysku, nýbrž vývody z lichých návětí. Tak pozdvihla kdys hlasu svého proti Galileimu, ne že tvrdil, že slunce stojí a země se pohybuje, nýbrž poněvadž chtěl učení své hájiti výroky Písma sv. a tudíž z domněnky své chtěl učiniti článek víry. Tak vyslovuje se církev i proti Darwinovi, nikoliv proti jeho výzkumům, ale poněvadž z nich vyvozoval věci nesprávné. Církev katolická sama pěstovala věcné vědy a dodělala se skvělých výsledkův. Albertus Magnus, Roger Baco a jiní mužové středověku stali by se předměty obdivu předním bohatýrům vědy, kdyby tito jen chtěli se obíratí jejich spisy. Amerika byla objevena mužem, o jehož prohlášení za blahoslaveného se jedná. Koperník, tvůrce učení o soustavě světové, byl kněz; vynálezce střelného prachu byl kněz, a jak nyní zjištěno, nikoli Franklin, nýbrž prostý kněz moravský vynalezl bleskosvod. Jedním z největších umělců hudebních byl abbé Liszt, a hvězdářem nejpřednějším byl Jesuita Secchi. Tak pěstuje církev sama umění a vědu, a to jest nejlepším důkazem, že se nestaví proti nim, nýbrž s radostí vítá všechny jejich výzkumy. Říkává se: »Všechny cesty vedou do Říma.« Zcela pravdivo jest, že každá věda, správně-li se jí užívá, vede k Bohu.

Jak velice mnoho učinila církev pro všeobecné vzdělání lidu! Z jejího lůna vzešla škola. V dobách, kdy žádnému zřízení státnímu o vyučování mládeže se ani nezdálo, kdy si mládeže nikdo nevšímal, založila církev školy farní, klášterní a biskupské. Do nich pak neměly snad přístup jediné děti boháčův a šlechticův, ale každý, kdo chtěl, mohl do nich své syny a dcery posílati. Vyučování dělo se bezplatně, a nevybíraly se přírážky školní. Také university děkují za původ svůj církvi katolické.

3. Přejdemež k pokroku mravnému. Týž záleží v tom, aby lidstvo jednání své vždy více uvádělo v soulad se zásadami božského mravního zákona. K tomu jest především nezbytně potřebí dobré znalosti zákona. »Ignoti nulla cupido« — t. j. čeho oči nevidí, toho srdce neželí. Duch lidský může sice sám sebou poznati zákon božský v jeho základních zásadách a činiti z toho správné vývody. Tak jest theoreticky; ve skutečnosti jest však jinak. Duch lidský zatemněn jest vinou dědičnou, zahalen takorča hustou mlhou, kterouž jen tu a tam proniká světlo sluneční. K tomu se přidávají osobní poblouzení, náruživosti, předsudky. Pohlédneme-li na starověk, povědí nám bohové olympští, kteří přece byli Řekům ideály mravnosti, jak zmatené byly pojmy o mravnosti. Pravda jest, že hnusným nepravostem zasvěceny byly chrámy. Bacchanalie a luperkalie zůstanou věčnou skvrnou lidstva.

Vystoupil Spasitel podáváje přehledně učení své o mravnosti v tak zvaném kázání na hoře. Jak podivuhodný, jak šlechetný a nedostižný jest obsah její! Odráží se od starověku jako světlo od tmy, jako ano od ne. Ach, čím jest mravouka Platonova a Senekova u porovnání s mravoukou Spasitelovou! Tak zprostředkována lidstvu znalost zákona. Ale to nepostačí. Řekům nemohlo postačiti, věděli-li, kde se nalézá odcizené zlaté rouno, musili se vzchopiti a těžké boje podstoupiti, aby jeho dobyli. Měli mezi sebou hrdiny, kteří ostatním dodávali odvahy a nadšení. Lidstvu zlatým rounem jest ctnost. K dobytí jeho potřebí nám nadšení, a tím nás plní ideály. Jakým to ideálem ctnosti jest Kristus Pán!

Jaký jest poměr mezi pohanstvím a křesťanstvím, jak nesmírný pokrok se jeví v křesťanství, pozorujmež na místě odtazitých vývodů na skutečném případě. Jest jedním z tisícův. V 3. století po Kristu žily v Římě dvě vznešené patricijky, *Fabiola* a *Anežka*. *Fabiola* byla pohankou, *Anežka* křesťankou. Celé hejno mužův uchází se o ruku *Fabioly*. Ona z pýchy nevdává se, aby se nestala otrokyní muže. Jaká ukrutnost ovládá ženu tu vůči služebnictvu! Nepředložené slůvko otrokyně postačuje, aby jí vrazila jehlici, kterou při sobě stále nosila, hluboko do těla. Vytrysklá z rány krev nehne jí. Má všeho, čeho jen lidské srdce na zemi sobě žádati může, a přece jest celý život její jen zoufalá nuda. *Fabiola* ví, že jest jenom ženskou, a to ji naplňuje často až zuřivostí. Ze dvou jejích otrokyň jest jedna křesťankou, druhá pohankou. *Myriam* a *Afra*; povaha obou liší se od sebe jako nebe a země. *Fabiola* má příbuznou, onu křesťanku *Anežku*. *Anežce* je třinácte let. Jest spanile vyvinutá, sličná a duchaplná. *Fabiola* nemůže a nemůže *Anežky* pochopiti; musí se jí jen obdivovati. Nevyslovitelné kouzlo ji obestírá. Ten klid, ta spokojenost, ta veselá mysl, ta mírnost, ta přívětivost k otrokyním, ta nebeská čistota! »Což snad mám před sebou bohyni?« tázala se často sama sebe. Ale bohyně římské a nepravost — toť bylo jedno. *Anežka* obžalována u správce, že jest křesťankou. Okouzluje soudce, jak jen se před nimi objeví. Všichni přítomní šeptají si: »To jest vyšší bytost, ale ne zločinkyně.« Soudce jí lichotí; marně. Nabízí jí syna svého za manžela; nadarmo. Hrozí jí zneuctěním, domem hanby. Ona spoléhá na Boha. Zázrakem zachová ji Bůh. Odsouzena jest k smrti ohněm. Oheň jí neuškodí, nýbrž občerstvuje ji jako chladící rosa. Kat stíná jí hlavu. Proud krve vytryskne k nebesům a v polokruhu padá k zemi. Nejsličnější mrtvola klesá k zemi. *Fabiola* byla všeho toho svědkem. Mohla se hanbou propadnouti, přirovnávajíc se k *Anežce*. V srdci jejím, kde rejčila pýcha a smyslnost, závist a mstivost, taková prázdnota, taková opuštěnost a omrzlost uprostřed hlučných radovánek, uprostřed zbožňovatelů jejích vnaď! A *Anežka*? — Tu snesla se na *Fabiolu* milost

shůry. Dává se vyučovati a pokřtíti — a již není k poznání. Jest plná mírnosti a tichosti, plná lásky k nemocným, jež navštěvuje; k chudině, již nasycuje; k sirotkům, jež vychovává; k mrtvým, které pochovává; život její vyplňují skutky zbožnosti, sebezapírání a služba lásky. Hle, toť jest onen rozdíl mezi pohanstvím a křesťanstvím, jak jej shledáváme na tisíci příkladech.

4. Ještě něco o pokroku sociálním. Sociálně-společenská dokonalost záleží v tom, aby lidé klidně, blaženě žili vedle sebe. Zplna toho dosíci na zemi nelze; ale dlužno k tomu aspoň se blížit. K tomu vede spravedlnost a láska. Spravedlnost jest jako tělo, a láska jest duší. Každému musí se státi po právu, právo pak musí láskou býti posvěcováno. Láska a právo jsou dvě svatyně, jichž starověk neznal — náležejí křesťanství. Popatřte jen nazpět! Více než polovice lidstva byla druhdy a jest doposud u národů pohan-ských bezbrannou, bez práva.

Bez práva byl otrok. Všude, kam nesvítl oblažující světlo křesťanství, nalézáme ukrutnost otroctví. Římané nazývali otroka *mancipium*. Byl jim věcí, ne osobou; nástrojem, prostředkem pracovním a předmětem libovůle. Na místě všech jiných výkladův o té věci budiž jen připomenuto, že bohatý římský senátor beztretně krmil zvláštní druh ryb (murény) ve svých rybnících masem svých otroků, k účelu tomu zvláště krmených. Křesťanství snažilo se hned s počátku otroctví zmírniti a odstranilo je později zcela, když znenáhla veřejné poměry upraveny dle zásad Kristových. Nesčetná skoro jsou ustanovení papežská, hájící osobní svobody každého jednotlivce a jeho osobního práva. Pius II. mohl zvolati: »Díky nebesům a sv. Stolicí, jho otroctví nehanobí již žádného národa v Evropě!« — Žádného práva neměla též žena. Měla osud o málo lepší než otrok. U národův asijských mohla stará ženština býti uškrcena. Umřel-li muž, spáleny ne-li všechny, aspoň jeho zamilované ženy. U Indů dodnes ještě musí žena na hořící hranici, aby s mužem zemřelým za živa byla upálena. Ačkoli staří Germané v mravních svých názorech dle zpráv Tacitových poměrně výše stáli, přece i u nich byl úděl ženy

žalostný. Žena se musila lopotiti, muž hověl si na medvědí kůži. Nebudu líčiti smutné postavení ženy u Řekův a Římanův a zmíním se jen, jak nehodný jest za naší doby úděl ženy u Turkův. Turek nikdy se svou manželkou nejí, s ní nikdy si nevyjde; odsuzuje ji k doživotnímu vězení ve svém harému. Má-li žena vyjít, smí tak učiniti jen jsouc celá zahalená jako mumie, majíc obličej hustým závojem úzkostlivě zastřený. Jak zcela jinak se utvářilo postavení ženy křesťanské! V křesťanství jsou muž i žena zcela sobě rovni. Oba jsou stvořeni z prachu a země, mají nesmrtelnou duši, jsou obrazy Boží. Za oba Kristus Pán zemřel, oba jednou vstanou z mrtvých. Jako si muž svobodně volí manželku, smí i žena voliti si svobodně muže. Nemá rozhodovati v tom vnější násilí, prodej dívky se strany rodičův a koupě její se strany ženicha, nýbrž náklonnost a láska. Kolik svatých žen ctí církev! A jaké cti, vážnosti a důstojnosti dostalo se ženě Pannou Marií! Křesťanství vymanilo dle zásad Spasitelových pohlaví ženské z jařma, a brzy bylo dobře znáti, jaké požehnání přineslo osvobození to. K jaké výši dospěla mravní povaha ženy! Libanius zvolal udiven: »Jaké to ženy mají křesťané!«

Žádného práva nemělo dítě. Nikdo neshledával v tom cos nenáležitého, nenechalo-li se dojít k porodu dítěta, ale zavražděno-li již dříve; rovněž když byly dítky sotva narozené odloženy, uškrnceny, do řeky vhozeny. Muž byl neomezeným pánem nad životem i smrtí dítek. Farao nařídil, aby všichni pacholíkové israelští hned po porodu házeni byli do Nilu. Žádný člověk neopovážil se krále z toho kárati. Považováno to za zcela slušné a v pořádku. Ještě nyní se ničí novorozené děti v Číně a Japonsku jako — děsno až to říci — přespočetná kořata. Tu hodí jedno do vody, tam vysadí jiné na holou skálu, aby tam žhavými paprsky slunečními zašlo; jiné zas předhodí vepřům — a křesťanství? To trestá vraždu v lůně matky přísným trestem církevním. Křesťanství činí osobu dítěta posvátnou a považuje každé zavraždění dítěta za zločin, a to tím větší, poněvadž dítě nikomu neublíží a jsouc napadeno brániti se nemůže.

Bez práva byl též chudšas. Kdo se o tom lépe poučiti chceš, přečti si Ciceronovu řeč: »pro Murena« neb Senekovu: »De clementia.« Horác nazývá chudobu »ingens vitium, magnum opprobrium;« zločinem tedy a to hrozným zločinem. Ctností bylo bohatství. Plautus napsal divadelní hru, v níž se uvádí otec k synu mluvící. Naučení jeho zní takto: »Špatně posloužíš chudým a žebrákům, podáš-li jim pokrmu a nápoje, neboť sám přicházíš o to, co jim dáš, a ubožákům bídný jejich život jen prodlužuješ.« Plato radí lékařům nechoditi k chudým vůbec, aby země zbavena byla toho druhu zvířat. Co přineslo chudině křesťanství? Ono neuznává žádného podstatného rozdílu mezi bohatým a chudým. Bohatství není ctností, nýbrž trním, dusícím dobré símě. Nikdo nesmí chudého utiskovati; každý, kdo jen může, jest povinen udíleti almužnu. Jak krásně zní tu řeč katolické víry! Když císařovna Karolina Augusta umírala, bylo jejím posledním slovem: »Kdo se bude starati o mé chudé?«

Bez práva byl mnohdy i celý národ. Farao neuznával nad sebou žádného pána, žádné vyšší moci; byl sám zdrojem práva. Nabuchodonosor dal zhotoviti obrovskou sochu; všichni museli padati a soše se klaněti. Kdo tak neučinil — a učinili tak všichni až na tři — propadl hrozně smrti v peci ohnivé. Římští Caesarové všichni věřili ve svůj božský původ. »Božský císař!« dali se jmenovati. Když Caligula v Gallii dlel, tázal se kdys Galla: »Víš-li, kdo jsem?« »Šašek celému světu,« pravil hrdina. Caligula ničeho mu neudělal, nepovažoval ho za člověka, nýbrž jen za zvíře cvičené, neboť kdyby byl člověkem, musil by prý přece dobře věděti, že on, Caligula, jest »bůh«. Císař ten měl heslo: »Kéž by národ římský měl jen jediné hrdlo!« Křesťanství sňalo vladařům korunu nezodpovědnosti s hlavy; ta přináleží Bhu jedinému. Podrobilo i vladaře zákonu mravnosti a ztratilo všelikou svévoli; avšak posvátnou zároveň učinilo auktoritu, kteráž jest jako částečkou božské moci.

A tak jest katolická církev baštou civilisace a vzdělanosti, ona sama jest tím velikým pokrokem,

který lidstvo učinilo. Kde by byla Evropa, kde svět celý bez katolické církve! Hledá-li nynější pokolení jiného pokroku a na jiné cestě než u katolické církve, pak započne divoká jízda, při níž jezdec i kůň bídne se skácejí do propasti. Pravdivé jest veliké ono slovo: »V Kristu Ježíši jediné jest spása!«

VII.

„Jen nic nepřeháněti!“

Zcela v pořádku. Se zásadou tou jsme zcela srozuměni. Každé upřílišování je nesprávné, každou přepjatost dlužno odsouditi. Chybiti se může, nejen činíme-li tuze málo, ale i tuze mnoho. Latiník praví: In medio virtus. My říkáme: Zlatá prostřední cesta a všeho moc škodí.

1. Ale především se musíme tázati, kdo vlastně má právo v náboženských věcech varovati před přepínáním, kdo má právo stanovovati, že jest něco přehnáno? Snad ne křtění? Ti nemají pro katolické věci smyslu ani za mák. V tom nám po nich nic není. Nedbají o nás anebo nás nenávidí. My jich nenáviděti nesmíme, proto nevšímejme si jejich deklamovaček a varování. Proslulý malíř provedl výtečný obraz, jejž za oknem na podívanou všem vystavil. I přišel švec, dívá se na obraz, zkoumá, diví se, vrtí hlavou a praví: »Obuv by sice byla v pořádku, ale ten oblek, ten oblek!« Umělec pozoroval muže a slyšel slova jeho. I pravil k němu: »Sutor, ne ultra crepidam!« »Ševče, zůstaň u svého kopyta!« — Když Apollodor jednal s Trajanem o zamýšlených stavbách a Hadrián chtěl do toho mluvit, pravil onen: »Jdi pryč a maluj si své okurky: tomuhle pranic nerozumíš.« Dobře, zcela přímo řečeno! A tak i my můžeme volati: »Vy, Židé, zůstaňte si při svém obchodu, při vaší burse, to jest vám hlavní věci, zůstaňte si u vaší thory a nepleťte se do věcí cizích, po nichž vám nic není a kterým nerozumíte.«

Mají snad protestanté určovati zlatou onu cestu prostřední? Dne 18. dubna 1887 setkali se spolu

katolický kněz a protestantský pastor na cestě do Říma. V Benátkách vešli spolu do chrámu sv. Marka, kdež se právě kanovníci modlili denní své hodinky, breviř. Pastor se díval, poslouchal a zcela doopravdy tázal se kněze, který vlastně z těch pánů slouží mši. Vzdělaný ten bohoslovec nedovedl rozeznati breviře od mše sv., což mu v jeho stavu věru nebylo ke cti. — Málo románů čte se tak rádo jako Ebersovy. V románu jednom, majícím název: »Jedno slovo«, nalézá se věta: »Mnich chtěl jíti k opatovi a ze všeho se mu vyznati, ale netroufal si, a tak plížily se hodiny až — k večerní mši.« Tedy dle Ebersa jest u katolíků mše ranní a večerní! Jak hrubá to nevědomost! Ale příklad ten není ojedinělý, takové nevědomosti bývá až tuze mnoho. A tu přece musíme s rozhořčením odmítnouti každé mísení se protestantů do našich náboženských věcí.

Či snad jsou k tomu oprávněni katolíci dle jména, katolíci matrikoví? Jak hrozná jest mnohdy u nich nevědomost i těch nejobyčejnějších věcí náboženských! Ale táž jest tím trestuhodnější, čím více jsou povinni lépe býti v tom vyučení. Veřejně v říšské radě mluvil také takový jeden katolicky pokřtěný poslanec o Otčenáši a vykládal, že nepochybně pochází modlitba ta z doby zajetí babylonského. Muž ten — také katolík — nevěděl ani, kdo jest zakladatelem katolické církve, neboť vyslovil se, že jest církev přirozeným vývojem z nějaké staré náboženské sekty Essenův. Liberální jeden list přinesl 13. srpna 1892 zprávu o zlodějském dítěti, kteréž mělo před soudcem z krádeže se zodpovídati. Týž se tázal se zřetelem na provinění obžalovaného: »Což, dítě, neznáš přikázání pátého?« Vzdělanec ten tedy už nevěděl, že krádež se zapovídá v sedmém a nikoli v pátém přikázání Božím. — Když kdesi na missionářském kázání o nejsv. Svátosti oltářní bylo též několik důstojníkův, vyslovili se později: »Řečník přednášel dobře a líbil se nám, — ale nerozuměli jsme, o čem přednášel. Ano, bohužel! Jak mnozí zapomněli nejjednodušší náboženské pravdy! Stali se hloupými v ohledu tom až k neuvěření. A ti věru také nejsou povoláni, aby směli rozhodovati o tom, co jest mnoho aneb co jest pravá míra u věcech našich.

Snad mají rozhodovati v tom ti, kteří kolísají se mezi Kristem a Belíálem? Hledící brzo na pravo a brzo zas šilhající na levo? Snad realisté, kteří drží vždy se stranou, u níž najdou zisk? Aneb muži, chtějící u věcech víry se smlouvati? Ti, kteří mají za dovoleno vše, co slouží sobeckým zájmům, jimž se zdá býti přepjato vše, na čem ďábel se uráží? Neplatí-li jim výstraha: »I dokavadž kulhati budete na dvě strany? Jestliž Hospodin Bohem, následujtež ho (samého); pakli Bál, následujtež toho!« (3. Král. 18, 21.) A netýká-li se jich slovo Páně: »Kdo není se mnou, proti mně jest.« (Luk. 11, 23.) A výrok sv. Evangelia: »Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti . . . Nemůžete Bohu sloužiti a mamoně.« (Luk. 16, 13.)

2. A jest to snad přehánění neb přepjatost, držíme-li se pevně a nezvratně víry, že Bůh jest osobní bytost, stojící mimo svět a nad světem, bytost nejdokonalejší; že jest Bůh jeden v bytosti a trojí v osobách: Otec, Syn a Duch svatý? Jest to přehánění, věříme-li, že druhá božská osoba, Slovo, přijala na se lidskou přirozenost z Panny Marie působením Ducha svatého, aby nás učení i příkladem svým poučila, milostí svou posílila, smrtí svou na kříži od hříchu a pekla vykoupila? Přeháníme snad věřice, že jest jen jedno pravé náboženství, a tím že jest náboženství Kristovo, v církvi katolické uchované, mimo niž — dle slov Petrových — není spásy; kteráž — dle slov Pavlových — jest sloup a utvrzení pravdy? Přeháním snad, považují-li papeže, nástupce sv. Petra, náměstka Kristova, za neomylného učitele pravdy, kterýž dle slov Spasitelových: »Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé!« a »ty potvrzuj bratří svých!« poklad sv. víry může bezpečně chrániti, neztenčený pro budoucnost uchovati a jiným neklamně podávati?

3. Máme snad všechno možné překrucování pravdy, všechny útržky, pohany, všecken posměch a všechno jízlivé tupení církve katolické přijímati s t u p o u l h o s t e j n o s t í? Máme ke všemu říkati »ano« a »Amen«? Máme mlčeti jako němí psi, když zloději přišli a lupiči k útoku se blíží? Sv. Jeroným byl mnohým tichošlápkům tuze otevřeným, mnohemu věčně neod-

hodlanému váhavci tuze rychlým, mnohému dobráku tuze ostrým, mnohému pochybovači tuze rozhodným. Varovali ho a napomínali k umírněnosti. Světec však odpověděl krásná slova: »Mori possum, tacere non possum.« (Umřítí mohu, mlčeti nemohu!) Kde jde o čest Boží, o církev, o spásu duší, jest mlčení zradou a zbabělostí. Ozvati se musíme, i když z toho povstanou snad protivenství, zápletky stran, neshody ve státě, i když to vyžaduje obětí a sladký úsměv zásadních našich protivníků se mění v zuřivý pohled. Stále a stále musíme s Piem IX. a s pastýřskými listy biskupů volati a psáti, že nynější školní zákony katolíkům nemohou postačiti; že katolické děti potřebují katolických učitelův, že učitelé mají býti zavázáni, aby dětem v konání povinností náboženských předcházeli dobrým příkladem; že dále občanský sňatek před Bohem nemá platnosti, že jest jen hříšným souložnictvím; že stát sám v sobě nemá býti beznáboženským. Mlčeti k tomu všemu bylo by tolik, jako býti lhostejným k pravdě a nevěře přiznávati rovného s ní práva. Musíme liberalismu strhnouti škrabošku, jeho ničemnost postavit na pranýř ukazovati na jeho zhoubné ovoce, aby se poznala špatnost stromu toho. Musíme se brániti proti násilí. I obruč udeří, když na ni šlápneš. Nesmělé srdce cti nedochází. Bohužel, pro samé ohledy nedospívá se ke skutkům. Máme snad dokonce ještě ony časopisy si platiti a je udržovati, které skoro denně sv. víře naší se posmívají, ze sv. obřadů smích si tropí a osoby nám milé a drahé hanobí? Časopisy, které na nás žalují, jako učinila primadonna v kůru liberálních listů napsavši: »Pravý ultramontán nezná jiné vlasti než té za horami«; které bídneho rouhače a upíratele božství Kristova lidstvu stavěly za vzor a jemu v nabubřelých úvodnicích kouřily kadidlem, jak to židovský jeden list prováděl s Renánem? Nikoliv! Bůh uchovejž nás takové — řeknu přímo — nesmyslné tuposti! To od nás nikdo nečekej! Toť by bylo brousiti nůž a vložití jej do rukou těm, kterým krev katolicismu dělá divokou radost! My máme zapotřebí tisku, který by sloužil pravdě, katolické víry se zastal a statečně pro ni bojoval. Na takový tisk se předpláceme, jej rozšiřujeme a všemožně

podporujeme! Radujme se, daří-li se tisku takovému, zakládejme nové časové listy, ale važme si i starých, již osvědčených, které svého času mnoho prospěly. — Máme snad do výborů obecních, do sněmu, do říšské rady voliti muže jen tak nazdařbůh, muže, jichž náboženského smýšlení neznáme? Muže, kteří nemají nikdy odvahy veřejně osvědčiti svou katolickou víru? Kterí obracejí plášť dle větru, ba dokonce, kteří zjevně podporují liberalismus, sociální demokracii, nepřízeň náboženskou? Toho na nás nikdo nežádej! Svobodno budiž přesvědčení! Statečné budiž veřejné svědectví! Ani peníze, ani slibování cti, důstojnosti, zaopatření nesmí nás zviklati. Jugurta říkával: »Řím jest na prodej, jen kdyby se našel kupec!« Penězi nechť jiní nechají se koupiti, zásady naše musí nám býti dražší než sama vlastní krev.

4. Není žádným přeháněním, světíme-li n eděle zasvěcené svátky. O dnech těch zdržujeme se z náboženské zásady práce služebné. Účelem svěcení neděle a svátků jest klid a modlitba. Denní práce unaví člověka, i má potřebí odpočinku. Také není člověk zde výhradně jen pro tento svět a pro věci pozemské; povoláním jeho jest sloužiti Pánu nejvyššímu. I musí mu býti poskytnuto času, aby mohl přemýšleti o sobě a o Bohu; aby mohl napraviti, čeho se ve směru tom mu nedostává, a zdokonaliti se v dobrém. Jsme poddanými katolické církve a již z té příčiny musíme býti poslušni vrchnosti Bohem nám dané. Svěcení neděle a svátků jest příkaz církve zrale uvážený a svatý. Kdo tedy je katolíkem a přikázání toho nezachovává, jest před Bohem horší než mnohý takový, jenž pro nepředložené přestoupení zákonů politických trpí v žaláři. Poněvadž pak přikázání ono církvi dáno bylo, má církev i právo ze závažných příčin udíleti prominutí; nemá však práva toho ministr obchodu neb starosta obce, nýbrž biskupové a papež. K svěcení neděl a svátků náleží též obcování mši svaté. Příkaz ten netýká se pouze rolníka, stařen neb řeholnic, nýbrž každého, mužského i ženského pohlaví, — každého, jenž nabyt rozumu a jemuž v tom nebrání závažná překážka. Každý úředník, vojín, učitel, professor, továrník i dělník

samo sebou je k tomu zavázán. Pravím »samo sebou«, neboť mohou arcíť nastati rozmanité překážky; ale lenost, spaní až do bílého dne, hra, procházka, strojení se a holá pohodlnost nikdy a nikdy nemohou nikoho omluviti. Hanba jest býti katolíkem a při tom povinnou bohoslužbu zanedbávati. Pořádný žid světi svou sobotu, mohamedánu jest jeho pátek posvátným, a přece žid i mohamedán mají víru bludnou, kdežto my pravou máme. Hrabte se v tom prachu, vy ctitelé hmoty, nasyťte se mlátem! My věříme, že jsme pro něco lepšího stvořeni; »nostra conversatio in coelis est« — »naše obcování jest v nebesích«. — Nejsme proto přepjatci, svatým-li jest nám též církevní prikázání o postu. Kdo si nedovede odepřítí, co samo sebou jest dovoleno, sáhne brzo i po nedovoleném aneb aspoň po tom zatouží. Moudrá láska vedla církev k tomu, aby někdy i dovolené věci nám zakázala. Tím zvyká nás podrobiti se autoritě, bez kteréž vše hyne. Chce v nás udržeti ducha kajícího, kterýž sice světu je preludem, ale křesťanu — příkazem Kristovým. Zastyďtež se, vy požitkáři, kteří nemáte ani tolik síly a odvahy, byste si o některých dnech odepřeli kousek masa! Kde jest pevnost vaší povahy, vaše důslednost? Kde jest vážnost před vrchností? Kde vaše šlechetnost? Nemluvím ani o duchu kajícího a o bázni Boží. — Nejsme proto ještě blouznivci, když každoročně aspoň jednou přijímáme svátost sv. pokání a nejsv. Svátost oltářní. Chcemeť býti něco více než pouhé loutky, něco více než katolíci podle jména, neb katolíci jen proto, že náhoda tak chtěla. Zlobí-li se přednosta úřadu, vše snaží se získati jeho přízeň vyhověním mu; poručí-li generál, vše jest na nohou. A což když Bůh se hněvá? Což když Spasitel poručí? »Amen, amen, pravím vám, nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti života v sobě.« (Jan 6, 54.) »Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.« (Jan 6, 57.) Jak velikým jest, kdo zvítězí v boji s pýchou, kdo sebe zapře, před náměstkem Kristovým poklekne a mu ukazuje rány duše své! Petr Veliký tasil v napilosti dýku proti miláčku svému Lefortovi. Vystřízlivěv pravil zkomouceně: »Rusko umím ovládati, sebe však

nikoliv.* Výrok ten neslouží carovi k hanbě, neboť ukazuje, že slabosti své želel. Velikým jest nebohý hříšník, jenž pozná svou bídu, jí želí a ji vyzná, velikým u přirovnání s těmi, kteří se zbabělostí svou ještě chlubí a posmívají těm, kdo mají statečnou mysl a mravní sílu. — Nejsme proto ještě na duchu chudými stařenami, posloucháme-li zásadně slovo Boží. Myslíme si totiž, že jest přece ještě něco lepšího nežli tlach společnosti při kávě neb čaji, neb křik hospodský.

5. Máme cvičení náboženská, která sice nejsou zrovna povinností, ale proto nejsou přepjatostí. Jest snad láska přeháněním? To ať řekne ten, kdo má v prsou místo srdce kámen, člověk zkostnatělý, cituprázdný, který nezná vyššího smýšlení, ani povinné vděčnosti ani citů vznešenějších. Pochválíme snad dítě za obzvláštní jeho zdárnost, poslouchá-li rodičů, je ctí a miluje, ale jen zrovna co musí? Vyznamenává se hrdinským vlastenectvím muž, který jen ruku a nohu zvedne k obraně, když nepřátelé vše pustoší? Láska jde dále než povinnost, ano tam právě má široké pole láska, kde povinnost přestává. Jest tedy dobré, hezké a správné, nespokojíme-li se s přijímáním sv. svátostí pouze jednou do roka, ale jsme-li také o dnech všedních přítomni mši svaté, podle možnosti a pokud jiné naše denní povinnosti tím ujmy netrpí. Tak činili císař Ferdinand I., císař Leopold I., ozdoby to našeho panovnického rodu; tak činil i šlechtyný předseda Ecuadorský, Garcia Morena. Nezdálo se jim to ztrátou času, poněvadž věděli, že za to spočívati bude požehnání Boží na jejich práci.

Dobré jest a správné, přidáme-li se k veřejným projevům katolickým, buďto ve shromáždění na počtu svatého Otce, neb ve schůzi konané na ohrazení se proti nespravedlnostem, proti hanobení našich článků víry a náboženských obřadů, aneb jde-li o to, bychom se spolčili k znovudobytí nám uloupených míst ve státě, u věcech manželství, nebo o zavržení přehmatů světské moci proti nezadatelným neb spravedlivě nabytým právům církve. Tu nechať se na nás spustí liják pohany a posměchu, nechať z každé řádky bohaprázdných listů srší proti nám oheň a síra, prav-

dou zůstane, že jednáme po zralé úvaze, moudře a správně, dalecí jsouce přepjatosti a vášnivě zaslepenosti. — Dobře také jest, účastníme-li se církevních průvodů a osvědčujeme-li tak veřejně svou katolickou víru, nejsouce nijak toho bludného mínění, že by náleželo náboženská cvičení ukrývati a omeziti je jen mezi čtyři zdi chrámové. Bůh jest všudy; nebesa i země plná jsou slávy jeho. Celý svět jest jeho vlastní území, a lidé nemohou ho svrhnouti s trůnu; proto má se také na všech místech ozývati chvála jeho. — Dobře jest a v pořádku, přidružíme-li se ke katolickým spolkům. Toho potřebí jest více nežli kdy jindy, zvláště za dnů našich, kdy protivníci naši všude proti nám se spolčují a společně na nás útočí. Božský Spasitel mluví o synech světla a synech tohoto světa. Uznává opatrnost těchto a velí, aby synové světla od nich se učili. »Synové tohoto světa opatrnější jsou v pokolení svém nežli synové světla. (Luk. 16, 8.) Tak bylo vždy a jest také i nyní. Co jest spolků, na jejichž praporech nečteme slovo »světlo«, nýbrž »tma«; nečteme: »Kristus« nýbrž »Belial«; spolků, které protikatolickými jsou i co do účelu i co do prostředkův. Spolky se staly mocí; čeho nedokáže jednotlivec, zmohou mnozí spolčice se. Jeden strká druhého, sjednocená většina zvyšuje sílu, odvahu, sesiluje vytrvalost a zajišťuje vítězství. Zcela správně vyslovil se Mirabeau řka: »Deset lidí spojených zastraší stotisíc lidí nesjednocených.« Veliký papež Innocenc III. lkal v trudné chvíli se Žalmistou Páně (85, 17.): »Učiň se mnou znamení k dobrému!« Chmurné jsou dny naše, ale jasným paprskem slunečním jsou četné spolky naše katolické, které na všech stranách vznikají. Co zachráněno spolky duší, které by jinak byly zahynuly! Jak mnohá, krásná vítězství církve katolické se tak rozšiřují! Protož přidruž se každý opravdový nebojácný katolík ke spolkům našim, přidej sílu svou ku práci společné! Žádný neprorazí šiků našich, budeme-li seřaděni, muž vedle muže, ozbrojeni zbrojí spásy.

Nadmíru vážně zní řeč Spasitelova, když mluví o posledním soudu. Napomínáť takto: »Tehdy řekl-li by vám kdo: Aj, tutoť jest Kristus, anebo tamto, ne-

věřte! Nebo povstanou falešní Kristové a falešní proroci, a činiti budou divy veliké a zázraky, tak že by v blud uvedeni byli (by možné bylo) také i vyvolení. Aj, předpověděl jsem vám.« (Mat. 24, 24—25.) Divův a zázraků máme věru dosti! Kdo nemusí žasnouti nad divy magnetismu, elektřiny, nad divy denních vynálezův? Celému světu stala se země takořka rájem. Ani na onom světě to nemůže býti hezčí, a pak ta mnohá nová zjevení, jež falešní Kristové hlásají! Obsah nauky jejich jest však odpadnutí od Krista. Kde myslí, že mohou mluvit zjevně, činí tak; kde by však vybitení k odpadu zarazilo a jim snad něco pokazilo, oblékají se jako vlci v roucho beránčí a pokrytecky ujímají se nebohého lidstva, varujíce v zájmu svých chráněnců jen před přeháněním, přepínáním! Ale přeháněním jest jim všechno, co není zápor em.

Naším Kristem jest Pán Ježíš; pravda jeho je světlem našeho ducha a jeho zákon je láska našeho srdce. Neustoupíme ani dost málo od něho, od jeho učení, jeho příkazů, napomenutí a výstrah. Ať si synové Beliálovi nám sebe důtklivěji domlouvají, ať si sebe více křičí, nás v našem vlastním zájmu sebe více před »přepjatostí« varují — mluví přece jen hluchým uším. Nám dostalo se již výstrahy, a zmoudřeli jsme nabytou zkušeností. »Pán jest mým štítem!« zní heslo naše. Pána svého se držíme, jej milujeme, pro něho žijeme, pro něho i nadšeně zemřeme!

VIII

„Jakýpak zisk z náboženství! Ono jen odkazuje
na onen svět.“

A kdyby tak i bylo, co škodí? Či není tisíckrát lepší, zde nějaký krátký čas býti chudým, se nu-
zovati, ale tam na věčnosti mít vše, čeho si jen
možno přát? Není tisícekráte lepší, zde na zemi něco tr-
pěti, býti nemocným, pronásledovaným . . . , za to však
na onom světě v nevýslovné radosti a slávě věčně žíti?

Ale ono heslo jest docela nepravé. Katoličtí so-
ciální reformátoři belgičtí měli před časem sjezd, na
němž upravovali program svých zásad a další své ú-
čelné práce. A tu se praví mezi jiným: »Náboženství
jest každé společnosti potřebné. Zabezpečuje každému
člověku jeho práv, a jest nejvydatnějším pramenem i
jeho pozemského blaha.« Toť zcela přirozeno. Bez ná-
boženství nemůže společnost trvati; nemůže právo ob-
státi, neřku-li, aby bez něho mělo svou vážnost; ná-
boženství jest — právě opak toho, co hlásá ono heslo
— nejvydatnějším zdrojem pozemského blaha. O tom
nyní uvažujmež, majíce na zřeteli blaho soukromé.

1. Náboženství c h r á n í ž i v o t. Život jest první
nejpotřebnější pozemský statek člověka. Jest základem
každého jiného statku. Bez života není ničeho. Proto jest
to statek nejdražší. Vše dáme, jen abychom si život
zachovali. Náboženství chrání jej, zabezpečuje jeho.
Posvátně vztýčeno ční nad lidstvem páté přikázání
Boží. Žádnému není dovoleno bližního zabíti. Jen jde-li
okamžitě o život anebo jiný velmi důležitý statek, jest
dovoleno, hrozící nebezpečí od sebe odvrátiti sprave-
dlivou sebeobranou. Každá vražda ze zášti, ze závisti,
z nepřátelství, ze msty, vražda každého člověka i děcka
v lůně matky — jest přísně zakázána. I samovražda
zakazuje se naprosto. Jak velikou váhu církev klade

na ochranu života, poznáváme z trestův uložených na mnohé druhy vraždy. Kdo bezbranné nenarozené děcko zavraždí, nesmí, není-li dokázána jeho nepřičetnost, církevně býti pohřben v zemi posvěcené. Jak tedy bezpečným byl by život každého, kdyby se v tom vždy dbalo pravidel církve! Pak by si mohl každý vyjít, kam a kdy by chtěl, mohl by jeti ve dne i za čiré tmy noční, nemusil by se báti. Život jeho nebyl by nikým ohrožen.

2. Druhý statek jest z d r a v í. Jak často slýcháváme: Jen když je člověk zdrav, to jest to hlavní! Zdraví hlava všeho. A právě zase náboženství chrání zdraví. Mnoho arcíť jest příčin nemoci. Mnohdy nosíme zárodek nemoci již dlouho v sobě anebo jej zdědíme; neopatrnost malá, nějaký ten bacil bývá pak nejbližší příčinou nemoci. Ale velice často pocházejí nemoci z nestřídmosti. Proto předpisují lékaři přísnou dietu a varují před vybočením. Co neblahých nemocí způsobuje zvláště nešťastné pijáctví! Někdy dostaví se smutné následky rychle, někdy zdlouha; tu objeví se najednou, tu zas vlekou se dlouhý čas. Tisíce nemocí by ubylo, kdyby se dbalo náboženství, které nařizuje střídmost. Požitek jediný pro požitek samotný není mravný, neboť účelem požívání není rozkošžitku, nýbrž zachování sebe. Každá nestřídmost je proti vůli Boží, a je-li nestřídmost ta značná, není bez těžkého hříchu. Abychom se tím snáze nestřídmosti uvarovali, nařizuje církev, abychom si tu a tam něco dovoleného odepřeli. Toť také jedna z příčin postního přikázání. Oč by tedy lidstvo bylo zdravějším, kdyby bylo zbožnějším!

3. Náboženství chrání dokonce i s p a n i l o s t. Člověk chová v sobě jediném bytost dvojí. Skládá se z těla a duše, které jsou osobně sloučeny a mezi sebou ve stálém vzájemném styku. Tělo působí na duši a duše zase na tělo. Ctnost a nepravost týkají se sice duše, ale jeví se i na těle, nechávající po sobě známky, jako nohy v písku zůstávají šlepy. Oči, čelo, líce, pohyby jsou tlumočníkem duše. Pýcha, lakota, hněv, žárlivost, zvláště pak chlipnost vtiskují v zevnějšek člověka své ohyzdné známky. Tak právě, ale opáčně činí tichost, mírnost, skromnost a obzvláště sv. čistota. »Ó, jak krásné jest čistotné plémě!« praví výrok Ducha

svatého. (Moudr. 4, 1.) Básník Bachilides pěl: »Jako dovedný malíř obličej nejzářivější výraz dává, podobně obestírá čistota člověka po vyšších věcech bažícího nejmocnějším kouzlem.« Jaká milá, okouzlující a libá spanilost rozlévá se po tváři a celé bytosti člověka majícího čistou panickou duši! K čemu tedy všemu slouží náboženství! Ono — řekl bych — stává se dokonce i prostředkem krášlicím!

4. Náboženství chrání majetek. Napsal-li Proudhon: »Majetek jest nemravný; vlastnictví jest krádeží«, jest to slovo hrozné; ale on nemluví tak sám. Celý zástup nespokojenců mu přizvukuje. Vše má býti vyvlastněno, nikdo nemá míti ničeho vlastního, aby všichni měli všechno. Celé lidstvo však až dosud bylo jiného názoru. A co jest theorie Proudhonova? Hříšný sen, kterýž bdící sní. Katolická církev učí, že právně nabytý majetek jest svatým, nedotknutelným, nezkratitelným. Ale čeho všeho se dočítáme v denních listech! Každé číslo přináší zprávy o nových útocích na posvátnost majetku. Tu stane se drzá krádež na dráze, v tramwayi, v divadle, v domě soukromém; tu zase spáchá se loupež, při níž majitel ani životem není jist, nemlčí-li tiše k tomu, čemu zabrániti nemůže; anebo se to udělá zkrátka, z loupeže stane se vražda. Tu zas podvod kažením potravin, dryáčnickým prodejem věcí bezcenných, tu zas lichva, zneužití cizí bídy k vlastnímu zisku aneb zaviněný úpadek neb zpronevěření! A aby se v tom dospělo k dokonalosti, začne se hezky záhy; poněvadž pak více sil více zmůže, tvoří se hned celé roty, jak dotvrzují zlodějské roty na př. ze školních dětí ve Vídni. Nejistota majetku jest za doby naší všeobecná a dostoupila stupně úžasného.

Ale ať se žije po katolicku a cizí majetek stane se nedotknutelným. Pak nebude potřebí zámkův u dveří, klíčův u pokladen, hlídačů na polích, kontroly při správě peněz, úzkosti na cestě, nekonečných doložek při sepisování smluv. Pak postačí zase podání ruky, jako jindy platívalo, pak bude každému »mé« a »tve« stejně svatým. Nebylo by to překrásné?

5. Náboženství chrání i d o b r é j m é n o. Dobré jméno jest vzácný dar. Platí více nežli zlato. Pamatuji

se dobře, že žena chudá a churavá, když dotknuto bylo její cti, pravila: »Všecko ráda snesu, bídu i nemoc, ale ať mi aspoň čest nechají.« S jakou ohavnou lehkovážností, než ne, s jakou zlomyslností strhuje se často s nejneúhonnějšího charakteru roucho jeho počestného jména, trhá se na kusy, pošpiní se a zašlapává do bláta! A neujmeli se pomluva všeobecně, něco přece zůstane viseti; »calumniare audacter, semper aliquid haeret.« Kleveta jak uhel; nespálí-li, aspoň ušpiní. Náboženství zakazuje co nejrozhodněji oloupiti koho o čest, o dobré jméno. »Všecko tedy, cožkoli chcete, aby lidé vám činili, i vy činite jim!« (Mat. 7, 12.) »Milovati budeš bližního svého jako sebe samého!« (Luk. 10, 27.) »Nepromluviš proti bližnímu svému křivého svědectví!« Kdo vydal špatného svědectví, kdo oloupil koho o čest, jest povinen, i kdyby ho to velikou obět stálo, uloupenou čest zpět navrátiti.

6. Dlužno se ještě zmíniti o statku, bez něhož zdraví, krása, jmění a čest málo jsou platné a nikoho docela oblažiti nemohou. Vzácný ten statek jest pokoj, vnitřní klid. Náboženství chrání pokoj srdce. Nikdo nepřestoupí přikázání Božího beztrestně. Jako se chytá prach nohou, tak následují za hříchem výčitky svědomí. Dějepisec Weisz uvádí, že ani onen zloduch v lidské postavě — Nero — nebyl bez výčitek svědomí. Často se mu zdálo, že slyší polnici, která zazněla při popravě jeho matky a jeho choti. Děsila ho a plnila úzkostí. Král Antioch nemohl usnouti, vzpomenu-li si na pych spáchaný na chrámu Jerusalemském. Básník Heine psal 20. srpna 1844 své přítelkyni: »Bolí mne jako obyčejně hlava a bolest tu ještě zvyšuje a udržuje nepokoj mého srdce.« — Náboženství chrání před nepokojem, zakazuje hřích a tím ucpává pramen vnitřního neštěstí. Kdo však vnitřního klidu pozbyl, nemůže jeho nikdy a nikde nalézt — leč náboženstvím. Vnitřní rozervanost působí zhoubně na život tělesný, pročez také mnozí lékaři již z pouhého zdravotního ohledu, než nemocného počnou léčiti, naléhají na to, aby se dal sv. svátostmi zaopatřiti. Vědíť, že nemoc těla pochází přecasto z nemocné duše.

Jak nesmyslné a bláhové jest tudíž ono holé heslo: Jaký zisk z náboženství! Onoť jen odkazuje na onen svět! Vždyť naopak náboženství všecky pozemské vzácné statky člověka chrání: život, zdraví, spanilost, majetek, čest a dobré jméno a — co jest nejvzácnější a nejhlavnější: vnitřní mír a klid.

7. Kdyby lidé žili tak, jak přikazuje sv. náboženství, byla by země polovičním rájem. Pravím zúmyslna: p o l o v i č n í m rájem, neboť celý ráj zde na zemi míti nemůžeme. Od pádu prarodičů našich poseta jest země naše kříži. Každému člověku, který na této zemi putuje, vyhlédla Prozřetelnost božská kříž jeden nebo dva nebo i více. Spasitel pak praví: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne!« (Mat. 16, 24) Není snadno nésti kříž, jinak řečeno, snášeti statečně a jak se Bohu líbí, mnohé rozličné svízele pozemské. Tu však přichází náboženství opět ku pomoci: těší, silí, povzbuzuje, pomáhá, zůstane při člověku a neopustí ho ani, když se všechno kácí a nic na světě pomoci již nemůže.

Nejhlavnější zla, v nichž náboženství útěchu podává, jsou chudoba, nemoc a úmrtí.

C h u d o b a. Kdyby lidé připustili, aby náboženství mohlo tak, jak by se slušelo, svobodně působiti, bylo by daleko méně chudoby; neboť pak by nebylo shrabovatelů peněz, kteří na úkor veliké většiny peníze v několika málo pokladnicích hromadí. Jako ve zdravém těle krev, byl by majetek stejnoměrně rozdělen mezi všechna ústrojí a rozvětvení společnosti lidské. Nebylo by náruživých hráčů, kteří za jednu noc dům i pole a Bůh ví, co všechno prohrají; nebylo by lichvářských pijavic, žijících z cizí krve; nebylo by lenochův a lehkovážných lidí. Ale různost majetková nepřestala by přece, poněvadž má základ svůj v povaze věcí a lidí. I pak byli by chudí, ale chudoba byla by oslazená soucitem, účinným milosrdenstvím. Boháč by věděl, že nemá bohatství proto, aby hýřil, nýbrž aby dle stavu svého přiměřeně mohl žíti a s chudým se děliti; chudí pak by každý haléř přijímali s díky a modlitba jejich svolávala by hojné požehnání na dárce. Chudšas maje před očima příklad chudobného Spasitele spokojil by se svým stavem a útěchu hledal ve slo-

vech: »Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.« (Mat. 5, 3.)

Také n e m o c řadí se mezi zla. Sv. Alfons vypravuje o sv. Lidvině, že po třicet osm let ležela na lůžku těžce nemocna, většinou bez ošetření, bez lékařů, bez lidské útěchy, plná ran, trpíc jako Job. Nemohla se ani ubrániti štípání komárů, kteří se živili hnijícím masem jejích ran. A přece nepřešlo slůvko netrpělivosti přes rty její, stále zůstávala plna oddanosti k Bohu, plna veselosti a radosti. Zakladatel řádu milosrdných bratří, sv. Jan z Boha, měl po dlouhá leta otevřené nohy, které byly jedna rána. Žertovně a radostně jmenovával hrozné ty rány s palčivými jich bolestmi »misericordias Domini«, t. j. milosrdenství Boží. Co vše mohlo by se ještě uvést o trpělivosti těch, jimž náboženství útěchy a síly skýtalo! Lze si to snadno vysvětliti, neboť náboženství učí nás, že nemocí shlazují se časné tresty hříchu, které by se jinak v očistci odpykati musily. Učí dále, že tím můžeme aspoň nějakou náhradu dáti Bohu uraženému a konati povinné pokání; učí, že v utrpení rychle přibývá i zásluh a že Bůh rád křížkem navštěvuje, koho miluje. Náboženství poukazuje na příklad božského Trpitele, který nepřišel na svět, aby zde měl pohodlí a rozkoš, nýbrž aby trpěl. Tak prýští z ran Spasitelových pro nemocného útěcha, oddanost, ano i radost, neboť vzpomíná i slov apoštolových: »Jestliže spolu s ním trpíme, spolu s ním i budeme oslaveni.« (Řím. 8, 17.)

Jiné velmi těžké zlo bývá ú m r t í. To neušetří nikoho. Jeden ztrácí se za druhým; nejdůvěrnější kroužky se rozejdou, nejněžnější svazky přátelství a lásky ledovou rukou smrti se roztrhují. Jaká to bolest pro dítě, ztratí-li dobrého otce, andělsky něžnou matku! Jaký to krutý bol pro matku, chřadne-li milované dítě k smrti aneb uchváčeno-li náhlou smrtí! Jaký to žal pro manželku, když ten, jemuž u oltáře tělo i duši, všechnu svou náklonnost věnovala, jenž jí věrně byl oddán, ji miloval a láskyplně o ni pečoval, padne za obět smrti! Ó čím je pak úmrtí nevěrci! Dle jeho bludné domněnky není života po smrti, není žádného shledání, a rozloučení jest věčné. Vše zde bylo jen zdáním, bylo jen chvilkovým snem, snem

plným zoufalosti, po němž jen bída zůstává. Nevěrec nemá pohnutek útěchy, oddanosti. Ale jak zcela jinak smýšlí katolík! Jaké upokojení nalézá ve své víře! V jednom městečku v Dolních Rakousích viděl jsem kdys o Dušičkách mnoho lidí mezi hroby chodit a je krášlit. U hrobu dosud čerstvého klečel muž, měl ruce sepjaté a po lících jeho hojně kanuly slzy na náhrobek, pod nímž odpočívaly tělesné pozůstatky té drahé bytosti, již nazýval svou manželkou. Slzy svědčily o jeho bolesti, ale sepjaté ruce byly důkazem jeho odevzdanosti do vůle Boží. — V Certosa u Bononie jest důmyslný náhrobek. U paty kříže stojí matka s věncem v ruce. Krásný jinoch, na jehož prsou září jméno Ježíš, bere od ní věnce a klade je na hrobku. Na hrobce pak jest nápis: »Fiat!« t. j. »staň se« (dle vůle Boží)! Tak jeví se hrdinství víry křesťanské! Na jiném zase hřbitově je na jednom dětském hrůbku tento líbezný nápis:

N. N. se jmenuji,
do nebe cestuji;
uvidím Kristovu moc.
Rodiče milí, dobrou noc!

Může-li býti co hezčího nad tato slova? Něco, co by více upokojiti a těšiti mohlo matku, která ztratila své nejdražší dítě, nežli smysl slov těch?

Zcela pravdivé jest, co praví sv. Pavel: »Pobožnost jest ke všemu užitečná«. (I. Tim. 4, 8.) Pobožnost, náboženství cílí arciž především k věčnosti, má na zřeteli svět onen, v němž, jak zřejmo, hlavní věc spočívá; neboť co škodí také zde trochu soužení, starostí, bídy a kříže, jen když věčnost bude blaženou? Jak rychle mizí a prchá všechno! Komu nekonečná kyne odměna, tomu nebude nic za těžko. Ale náboženství oslazuje i všechny svízele a obtíže života pozemského a ozařuje, co samo v sobě pochmurné jest. N e n í š ť a s t e n n a s v ě t ě, k d o n e m á v í r y, k d o n e m á n á b o ŷ e n s t v í, i k d y ŷ j e s t b o h a t, z d r á v a c t ě n. V kalichu jeho štěstí jest na dně jedovatá ssedlina. Lze-li v pozemském tomto životě nalézt ještě zbytky rajske blaženosti, hledejme je — v srdci spravedlivého!

- romanum nec non rituale ac processionale Romano-Bohemicum.
 Vydání s českým textem. 8 K, váz. 9 K 60 h. Kniha tato jest neocenitelnou pomůckou ke všem obřadům církevním.
- Víšek, Dr. Antonín**, Die Civilehe vor dem Forum des Rechtes und des Gewissens. Snížená cena 40 h.
- Auer Vilém**, Obrazkový život svatých pro školu i dům. S obrazem, životopisem světcovým, poučením a modlitbou na každý den v roce. Upravil Dr. Frant. Ehrmann. Váz. 2 K 40 h.
- Badeni Jan**, Život sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Přeložil Jan Tagliatierro. 1 K 70 h.
- Berutti Celestin**, Duch sv. Alfonsa Marie z Liguori. Dle třetího vlašského vydání přeložil P. B. Matějů. 1 K 80 h.
- Čermák Dominik K.**, Premonstráti v Čechách a na Moravě. Stručné vypsání osudů jednotlivých buď ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roku jich založení. Co dárek k páté padesátileté památce přenešení sv. Norberta podává —. 5 K.
- Epistola encyklika S. S. Domini Leonis P. P. XIII.** »Grande munus« Editio slavica polyglotta. Skvostné vydání na velinovém papíře. 2 K.
- Gaudela M.**, Ctihodný kněz Josef Allemand, zakladatel spolků jinochů ve Francii. Podává Josef Šauer z Augenburku. 60 h.
- Janda František**, Život blahosl. Jana Gabriela Perboyre, kněze společnosti missonářů. Dle vlaštiny zpracoval —. 1 K 60 h.
- Život blah. Jana La Salle. Dle vlaštiny zpracoval —. 1 K 20 h.
- Janovský Frant.**, Pius hrabě d'Avernas, věrný následovník sv. Aloisa. (1875/1901.) Z obšírného spisu Bernarda Arense, se svolením autora, české mládeži podává —. Snížená cena 20 h.
- J. žek Jan**, Počátky křesťanství mezi Slovany. Část I.: Slované jižní. 48 h.
- Jouve E.**, Sv. Antonín Toulonský a chléb chudých. Přeložil Fr. Žák. 1 K 20 h.
- Konečný Fr. Filip**, Sv. Kateřina Sienská, panna ze Třetího řádu sv. Dominika. Životopisný obraz. 2 K 40 h.
- Kulda B. M.**, Radosti a žalosti papeže Pia IX. Na památku jubilea papežského 16. června 1871 vydal —. 28 h.
- Lobkovic, Princ Z. V.**, Římští papežové. Statistická data S portretem papeže Pia X. a třemi statistickými přílohami. Dle různých pramenů sestavil —. 1 K 80 h.
- Novák Tomáš**, Úvahy o sv. Janu Nepomuckém. 48 h.
- Pazderka J.**, Život sv. Hedviky, patronky Slezské. Snížená cena 20 h.
- Podlaha, Dr. Ant.**, Sv. Václava hrob a ostatky. S mnohými obrazy. 1 K 20 h.
- Řehák, Dr. Karel Lev**, Biskupské druhotiny Lva XIII. léta Páně 1893. 30 h.
- Samsour, Dr. Josef**, Několik statí z dějin a života církve katolické. 1 K 30 h.
- Obrazy z dějin církve katolické. 1 K 10 h.
- Svoboda Josef**, Z kraje Hradeckého. K dějinám katolické reformace. 1 K 60 h.
- Štulc Václav**, Sv. Martin, biskup Tourský a vyznavač Páně. Stručný nástin životopisný s připojenou pobožností. S obrázkem. 20 h.
- Vojáček Methoděj**, Pomněnky z 900letého jubilea sv. Vojtěcha slaveného r. 1897. 1 K 20 h.

- Svatý Vojtěch**, patron země české. Ku 900leté památce jeho smrti. 4 h.
- Zháněl, Dr. Rudolf**, **Svatý otec Pius X.** — 50 let knězem (1858 až 1908). Ku dni 18. září 1908. S podobiznou sv. Otce Pia X. 70 h.
- Život a působení svatého Vavřínce z Brindisi**, kněze řádu kapucinského. K slavnosti jeho svatořečení dne 8. prosince 1881. Dle německého spisu upraveno, s použitím psané domácí historie řádu kapucinského v Praze. 30 h.
- Hubertus P.**, **Několik úvah** o prospěchu častějšího svatého přijímání. Z němčiny na jazyk český převeď katolický kněz. 40 h.
- Knížečka o věčné moudrosti**, sepsaná r. 1341, s připojeným životopisem blahosl. Jindřicha Suzona z řádu Dominikánů, jenž tuto knížku byl sepsal. V české řeči podává P. Angelus Lúbojacký, kněz téhož řádu. 1 K 28 h.
- Kovář Em**, **Zasvěťme se Božskému Srdci Páně!** Všem jeho ctitelům na uvaženou podává —. 1 K 20 h.
- Liguori, Sv. Alfons Marie**, **Cesta spásy**. Přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K 70 h.
- **Ejhle, Beránek Boží!** Úvahy a rozjímání o umučení Ježíše Krista. Čast III. Přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K.
- **O oběti Ježíše Krista** s krátkým výkladem mešních modliteb a přípravná rozjímání na mši sv. a poděkování po mši sv. s církevními modlitbami. Přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K, váz. 1 K 60 h.
- **Chvály Marianské**. Přeložil Vojt. Šrámek. Nové latinské vydání pro lid bez latinských poznámek. 2 K 60 h.
- **Láska duší, neboli Vroucí úvahy** o umučení Ježíše Krista. Z vlastiny přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K 20 h.
- **Pravá nevěsta Ježíše Krista**. Přeložil Dr. Karel Lev Řehák. Díl I., 3. vyd. 2 K 40 h., váz. 3 K 20 h.; díl II., 2. vyd. 2 K, váz. 2 K 80 h.
- **Vánoční novena a rozjímání** na každý den v adventě a po dobu vánoční až do oktávu Zjevení Páně. Z vlastiny přeložil P. Frant. Sal. Blažek. S titul. obrázkem Pražského Jezulátka. 1 K 80 h.
- **Pravidlo křesťanského života**. Přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 80 h.
- **Úvahy o umučení Ježíše Krista** pro duše zbožné. Z vlastiny přeložil P. Frant. Sal. Blažek. 1 K, váz. 1 K 50 h.
- Pilehowski D.**, **Sto úvah** krátkých a vážných, rozjímajících o svém spasení k rozmyšlení podaných. Přeložil J. Blokša. 80 h.
- Lubojacký, P. Angelus**, **Manuale pro bratry a sestry třetího řádu sv. Dominika**. Druhé vydání. 1 K 20 h., váz. v kůži s červenou ořízkou 2 K 10 h., váz. v kůži se zlatou ořízkou 2 K 40 h.
- **Třetí řád sv. Dominika**. Druhé opravené vydání. 3 K, váz. v kůži s červenou ořízkou 4 K 20 h., váz. v kůži se zlatou ořízkou 4 K 50 h.
- Mayer P. J.**, **Milostný Ježíšek v kostele Panny Marie Vítězné v Praze**. Historický náčrtek s denními modlitbami a písněmi ku počtě Ježíškově. Váz. 2 K.
- **Milostné Pražské Jezulátko**. Stručně načrtl —, S litaní a písní o nejsv. Jménu Ježíšově. 16 h, 50 kusů 7 K, 100 kusů 12 K.

Cyrillo-Methodějské knihkupectví
GUSTAV FRANCL v Praze č. 536-I.,
 Melantrichova ulice (palác Měst. spořitelny.)